

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO METODIKŲ, KONSULTACINIŲ MEDŽIAGŲ IR KITŲ PRIEMONIŲ ANALIZĖ

Turinys

I. PROFESINIO MOKYMO IŠORINIO VERTINIMO METODIKOS IR MODELIAI, PARENGTI 2005-2015 M.	2
II. PROFESINIO MOKYMO PROGRAMŲ IŠORINIO VERTINIMO METU VERTINTOS SRITYS IR REZULTATAI	14
III. PROFESINIO MOKYMO ĮSTAIGOSE ĮGYVENDINAMO BENDROJO UGDYMO KOKYBĖS VERTINIMAS	15
IV. KITŲ ŠVIETIMO SEKTORIŲ VERTINIMO METODIKOS IR FORMOS	19
4.1. Mokslo ir studijų institucijų ir jų įgyvendinamų studijų programų išorės vertinimas	19
4.2. Bendrojo ugdymo mokyklų išorinis vertinimas	26
4.3. Neformaliojo vaikų švietimo įstaigų vertinimas	30
V. SIŪLYMAI DĖL PROFESINIO MOKYMO VERTINIMO SRIČIŲ, RODIKLIŲ IR PROCEDŪRŲ	36
VI. LIETUVOS PROFESINIO MOKYMO TEIKĖJŲ VEIKLOS ĮSIVERTINIMO PRAKTIKA	38
6.1. Profesinio mokymo teikėjų vadovų apklausos pagrindiniai rezultatai	38
VII. PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO PATIRTIS ESTIJOJE IR LATVIJOJE	42
7.1. Estijos išorinio profesinio mokymo kokybės vertinimo patirtis	42
7.2. Latvijos išorinio profesinio mokymo kokybės vertinimo patirtis	49
VIII. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS (GALUTINIAI SIŪLYMAI)	52
ŠALTINIŲ SARAŠAS	54

I. PROFESINIO MOKYMO IŠORINIO VERTINIMO METODIKOS IR MODELIAI, PARENGTI 2005-2015 M.

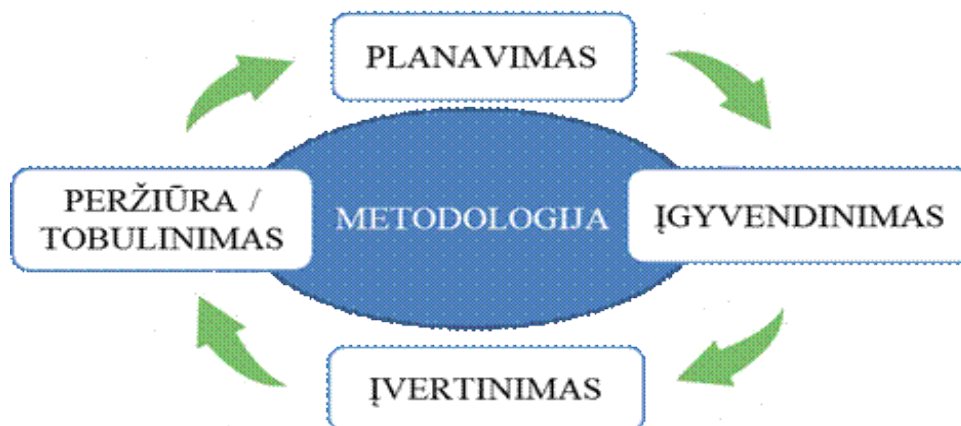
2005 – 2008 m. įgyvendinant nacionalinį projektą Nr. BPD2004-ESF-2.4.0-01-04/0043 „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“ buvo parengta Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis pirminiam bei tęstiniam profesiniam mokymui, Profesinio mokymo kokybės kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybės standartas), Metodologija ir rekomendacijos išoriniam mokymo institucijos vertinimui bei vidinio kokybės valdymo sistemos diegimui.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija parengta remiantis Lietuvos ir kitų Europos šalių patirties studija bei atsižvelgiant į Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo bendrąsias gaires. Siekiant išbandyti parengtus kokybės užtikrinimo dokumentus bei metodikas buvo atliktas 14 profesinio mokymo institucijų veiklos ir 28 formaliojo profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinis vertinimas.

Parengtos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos paskirtis - padėti suformuoti vieningą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sampratą ir paskatinti visas suinteresuotas šalis tiek nacionaliniu, tiek teikėjų lygmeniu aktyviai prisidėti prie jos sukūrimo. Koncepcijoje pateiktos pagrindinės nuostatos, kuriomis buvo numatoma vadovautis kuriant profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą Lietuvoje:

- iškeltas profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos tikslas - užtikrinti nuolatinį profesinio mokymo kokybės gerinimą, derinant veiklos pasaulio, asmens ir visuomenės poreikius;
- pristatytas pasirinktas „Kokybės užtikrinimo modelis“ - Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Europos bendrojoje sąrangoje (CQAF). Jame klasikinis W.E. Demingo kokybės gerinimo ciklas buvo specialiai adaptuotas profesiniam mokymui. Pasirinktas modelis tinka ir nacionalinei profesinio mokymo sistemai, ir atskiram profesinio mokymo teikėjui įvertinti. Modelyje išskiriami 5 elementai: planavimas, įgyvendinimas, įvertinimas, peržiūra/tobulinimas bei visos kokybės ciklo fazes jungianti metodologija (1 pav.);
- atskleista konteksto svarba vertinant profesinio mokymo kokybę, nes jis turi įtakos kokybės užtikrinimo dėmenims - indėliui, procesui ir rezultatams;
- apibrėžti bendrieji profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos principai: humaniškumas, demokratiškumas, nacionalumas, atsinaujinimas, darna, visuotinumai, visapusiškumas, įsivertinimo ir išorinio įvertinimo dermė, išteklių adekvatumas;
- pateikti profesiniam mokymui Lietuvoje būdingi aspektai, kuriais vadovaujantis turėtų būti plėtojama profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistema: profesinio mokymo teikėjas skatinamas

1 pav. CQAF pateiktas kokybės užtikrinimo modelis

įdiegti vidinę kokybės užtikrinimo sistemą, savarankiškai pasirenkant kokybės valdymo modelį; nacionaliniu lygmeniu išorinis profesinio mokymo kokybės vertinimas vykdomas cikliškai (kas 5 metai), kiekvienam ciklui nustatant prioritetinius profesinio mokymo sistemos tobulinimo uždavinius;

- pirmajame išorinio vertinimo cikle orientuojamasi į profesinio mokymo tobulinimą ir kokybės kultūros ugdymą; kokybės užtikrinimo sistema orientuota į plėtrą: pirmieji palyginti paprasti uždaviniai palaipsniui keičiami sudėtingesniais, tai buvo planuojama pasiekti sukūrus kokybės užtikrinimo sistemos visų grandžių stebėseną ir garantavus išsamią surinktos informacijos analizę;

- vengiama biurokratijos – užtikrinant kokybę koncentruojamasi tik ties svarbiausiais profesinio mokymo aspektais, renkama ir analizuojama tik būtinausia informacija;

- siekiama atvirumo – kokybės įvertinimo rezultatai yra prieinami visiems, turintiems interesą;

- įvardijamos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos pagrindinės sudėtinės dalys – sandai: 1. Vidinis kokybės įvertinimas; 2. Nacionalinis reglamentavimas; 3. Pagalba profesinio mokymo teikėjams; 4. Išorinis kokybės įvertinimas; 5. Kokybės plėtotės skatinimas; 6. Profesinio mokymo stebėseną; 7. Licencijavimas ir priežiūra. 8. Nacionalinis koordinavimas;

- numatoma, kad remiantis Profesinio mokymo įstatymu (2007 m.), parengta koncepcija bei Lietuvos ir kitų valstybių patirtimi, Lietuvoje profesinio mokymo kokybė bus užtikrinama įgyvendinant keturias priemones:

1. Pasirengimo vykdyti profesinį mokymą vertinimas. Tai nacionalinio lygmens priemonė, įgyvendinama dar iki Švietimo ir mokslo ministerijai išduodant licenciją teikėjui mokyti pagal tam tikrą formaliojo profesinio mokymo programą.

2. Profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės vertinimas. Šiuo atveju profesinio mokymo teikėjas atlieka reguliary įsivertinimą ir vykdomas planinis nacionalinio lygmens išorinis

vertinimas: vienu metu vertinamos visos tam tikram švietimo posričiui priklausančios programos, kurios įgyvendinamos duotoje institucijoje.

3. Profesinio mokymo institucijų veiklos kokybės vertinimas. Reguliariai atliekamas tiek vidinis, tiek planinis išorinis veiklos kokybės vertinimas.

4. Rodikliais grindžiama profesinio mokymo kokybės stebėseną. Reguliariai vertinami Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyti nacionaliniai profesinio mokymo stebėsenos rodikliai. Atliekama stebėsenos duomenų analizė ir jos išvados yra naudojamos planuojant profesinio mokymo veiklas, tarp jų ir kokybės užtikrinimo plėtotę.

Projekto metu atliktas bandomasis profesinio mokymo institucijų veiklos ir formaliojo profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės vertinimas rėmėsi profesinio mokymo institucijų parengtų savianalizė duomenimis ir ekspertų vertinimo išvadomis.

Pirmu žingsniu atliekant vertinimą buvo atitinkamos savianalizės suvestinės parengimas. Ji buvo rengiama vadovaujantis „Išorinio kokybės vertinimo metodologija profesinio mokymo institucijos bei profesinio mokymo programos savianalizės suvestinei parengti“. Savianalizę rengė mokykloje suburta darbo grupė. Programos įgyvendinimui analizuoti buvo sudaroma 4 asmenų darbo grupė, o institucijos veiklos savianalizės suvestinei parengti – 7 asmenų grupė.

Profesinio mokymo programų išorinis vertinimas buvo vykdomas vadovaujantis „Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo metodologija mokymo programai vertinti.“ Vertinimui atlikti buvo parengta 40 ekspertų. Kiekvienai programai vertinti buvo sudaryta 3 asmenų grupė. Joje būtinai turėjo būti tiek pirminio profesinio mokymo, tiek darbo rinkos mokymo atstovai. Visi darbo grupės nariai gaudavo profesinio mokymo institucijos parengtą savianalizės suvestinę bei eilę priedų, vienu iš kurių buvo mokymo programa. Grupės nariai susipažindavo ir įvertindavo mokymo programą bei išanalizuodavo savianalizės suvestinę ir aptardavo, ką reikėtų išsiaiškinti vizito metu, kad būtų galima susidaryti aiškų vaizdą apie programos įgyvendinimo kokybę. Po to grupė dalyvaudavo 1-nos dienos vizite į instituciją, po kurio parengdavo programos įgyvendinimo išorinio vertinimo išvadas.

Profesinio mokymo institucijų veiklos išorinis vertinimas buvo vykdomas vadovaujantis „Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo metodologija mokymo institucijai vertinti.“ Vertinimui atlikti buvo parengti 22 ekspertai. Kiekvienai programai vertinti buvo sudaryta 5 asmenų grupė. Kaip ir vertinant programų įgyvendinimą, joje būtinai turėjo būti tiek pirminio profesinio mokymo, tiek darbo rinkos mokymo atstovai. Visi darbo grupės nariai gaudavo profesinio mokymo institucijos parengtą savianalizės suvestinę bei eilę priedų. Grupės nariai išanalizuodavo savianalizės suvestinę ir aptardavo, ką reikėtų išsiaiškinti vizito metu, kad būtų galima susidaryti aiškų vaizdą apie programos įgyvendinimo kokybę. Po to grupė dalyvaudavo 2-jų dienų vizite į instituciją, po kurio parengdavo programos įgyvendinimo išorinio vertinimo išvadas.

1 lentelė 2005-2008 m. išorinio profesinio mokymo kokybės vertinimo sritys

Eil. Nr.	Profesinio mokymo programų išorinio vertinimo sritys	Profesinio mokymo institucijų veiklos išorinio vertinimo sritys
1.	Programa ir materialieji ištekliai jai įgyvendinti	Valdymas
2.	Personalas	Ištekliai
3.	Mokymo procesas	Parama mokiniui: priimant, mokantis ir baigiant instituciją
4.	Programos įgyvendinimo rezultatai	Mokymas ir mokymasis
5.	Programos kokybės užtikrinimas	Rezultatai
6.	-	Institucijos veiklos kokybės užtikrinimas

Atlikus bandomuosius vertinimus buvo parengtos profesinio mokymo programų įgyvendinimo ir profesinio mokymo institucijų veiklos išorinio vertinimo išvados:

1. Atliktas bandomasis išorinis profesinio mokymo programų įgyvendinimo bei profesinio mokymo institucijų veiklos išorinis vertinimas buvo gera mokykla tiek vertintoms institucijoms, tiek vertintojams, tiek organizatoriams. Vertinimo metu buvo išbandyti vykdant projektą parengti dokumentai, atskleistos jų stipriosios ir silpnosios pusės.

2. Palyginus programų ir institucinio vertinimo ataskaitas, gana aiškiai matosi, kad programų vertintojai turi gerokai silpnesnį supratimą apie profesinio mokymo kokybės užtikrinimą, negu ekspertai vertinę institucijas. Įvertinus programų ir institucijų vertintojų užimamas pareigas, galima teigti, kad šiuo metu institucijų vadovybės lygmenyje jau yra pasiektas neblogas kokybės užtikrinimo mechanizmų supratimas, kai tuo tarpu programų įgyvendinančio personalo lygmenyje šis supratimas yra žemesnio lygio. Tai rodo, kad institucijose reikalingas personalo mokymas kokybės užtikrinimo klausimais.

3. Vykdant profesinio mokymo programų įgyvendinimo išorinį vertinimą tikslinga vertinti ne atskiras profesinio mokymo programas, o iškart visas savo turiniu artimas mokymo programas. Praktiškai tai galėtų būti vienam švietimo posričiui pagal Lietuvos švietimo klasifikatorių priskiriamos programos.

4. Išanalizavus išorinio vertinimo ataskaitų išvadas, matosi, kad ataskaitų lygis yra nevienodas ir tobulintinas. Kad išorinis vertinimas būtų atliktas kokybiškiau, reikalingas rimtas ir nuolatinis išorės vertintojų mokymas.

2015 m. įgyvendinant nacionalinį projektą Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-002 „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“ parengtas Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis. Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis sukurtas siekiant gerinti Lietuvos profesinio mokymo kokybę ir sudaryti sąlygas nuolatiniam kokybės kultūros tobulinimui, 2015 m. buvo parengtas Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis, pagrįstas išsamia profesinio mokymo kokybės sistemos analize ir užsienio šalių patirtimi bei ES rekomendacijomis. Siūlomas profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis yra vieningas visiems profesinio mokymo teikėjams, parengtas atsižvelgiant į nacionalinius profesinio mokymo plėtros tikslus ir pagrindinių profesinio mokymo kokybe suinteresuotų šalių lūkesčius ir interesus. Modelis apibrėžia duomenų apie profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybę rinkimo, jų analizės, įvertinimo procesus, prielaidas ir nuolatinio kokybės tobulinimo priemones. Modelyje kokybės išorinis vertinimas suprantamas kaip periodiškai atliekamas procesas, apimantis sistemingą informacijos ir duomenų apie kokybę profesinio mokymo įstaigoje rinkimą, analizę ir vertinimą, siekiant sudaryti prielaidas nuolat gerinti savo veiklos rezultatus, didinant profesinio mokymo atitikimą darbo rinkos poreikiams, efektyviau panaudojant finansinius ir kitus išteklius, didinant absolventų įsidarbinimą bei tobulinant profesinio mokymo kokybės kultūrą. Modelis apima tiek institucinį, tiek ir profesinio mokymo programų išorinį vertinimą.

Rengiant profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelį buvo atlikta Profesinio mokymo ir kitų švietimo sričių išorinio kokybės vertinimo patirčių stiprybių, silpnybių, grėsmių ir galimybių analizė (SSGG) (1 pav.):

2 lentelė. Profesinio mokymo (toliau - PM) ir kitų švietimo sričių išorinio kokybės vertinimo patirčių stiprybių, silpnybių, grėsmių ir galimybių analizė

Stiprybės	Silpnybės
Yra įsteigta ir sėkmingai veikia už PM kokybės vertinimą atsakinga įstaiga – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (KPMPC); Yra maždaug nusistovėjusi PM veiklos ir programų išorės vertinimo supratimo vienovė; dalis PM vertinimo procedūrų reglamentuotos dokumentais;	Būtina nuolat rengti naujus išorės vertintojus; su išorės vertinimu atsirandančios naujovės didele dalimi susijusios su struktūrinių fondų veikla, kas negarantuoja sisteminio tęstinumo; mokyklų bendruomenės, savivaldybių ir ŠMM valdininkus vis dar reikia mokyti apsieiti su išorės vertinimo rezultatais;

<p>yra parengtos PM programų išorinio kokybės vertinimo ir PM savianalizės atlikimo rekomendacijos; visose profesinio mokymo įstaigose yra įdiegtos kokybės užtikrinimo sistemos; yra parengti ir nuolat tobulinami PM išorės vertintojai; KPMPC turi kolegų vertinimo (angl. peer review) organizavimo ir koordinavimo patirties.</p>	<p>PM išorės vertinimas reikalauja specialių papildomų lėšų (visų pirma išorės vertintojų apmokėjimui) skyrimo; PM kokybės vertinimas atliekamas nesistemiškai, susideda iš skirtingų etapų ir yra daugiau formalus; nėra išgrynintų PM kokybės išorinio vertinimo kriterijų; esminiai PM išorės vertinimą apibūdinantys dokumentai nėra iki galo nusistovėję, jie vis dar tobulinami.</p>
<p>Galimybės</p>	<p>Grėsmės</p>
<p>PM išorės vertinimas vykdomas ir kitose Europos valstybėse; taip pat naudojamas kaštų-naudos analizės instrumentas; Kitose šalyse atliekant mokinio turinio planavimą yra vykdomi darbo rinkos esamos situacijos ir pokyčių analizės; Kitose šalyse rengiant savianalizės yra atliekami poveikio regionui vertinimai ir organizuojamos darbdavių apklausos; Lietuvos valstybei naudinga turėti PM išorės vertinimą dėl apsisprendimo apie lėšų švietimui panaudojimo tikslumą; PM išorės vertinimas gali daug naudoti, skatinant mokyklų bendruomenių ir atskirų mokytojų tobulėjimą.</p>	<p>Mokytojų bendruomenė labai nevienareikšmiškai vertina PM vidaus ir išorės vertinimą, o vidaus vertinimas dažnoje mokykloje apskritai sabotuojamas; PM išorės vertinimo rezultatai menkai panaudojami tiek mokykloje, tiek savivaldybėje ir šalyje.</p>

Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis grindžiamas prielaida, kad išorinis kokybės vertinimas yra skirtas formuoti vieningą profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos supratimą ir skatinti visas suinteresuotas šalis prisidėti prie kokybės kultūros puoselėjimo. Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelio nuostatos orientuotos ne tiek į kontrolę, kiek į sąlygų, kiekvienai profesinio mokymo įstaigai gerinti teikiamų paslaugų kokybę ir nuolat tobulinti taikomus veiklos metodus ir būdus, sudarymą.

Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis turėtų sudaryti sąlygas atlikti šias funkcijas:

Informavimo – profesinio mokymo kokybės vertinimo rezultatai turi teikti informaciją apie profesinio mokymo įstaigos būklę finansuotojams ir paslaugų vartotojams (darbdaviams, pedagogams, švietimo įstaigoms, mokiniams bei jų tėvams, plačiajai visuomenei), profesinio mokymo paslaugų teikėjams, švietimo politikos formuotojams. Profesinio mokymo finansuotojams informacija reikalinga, kad galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl lėšų paskirstymo, profesinio

mokymo paslaugų vartotojams – priimant sprendimus dėl tikslingo profesinio mokymo paslaugų pasirinkimo, profesinio mokymo įstaigoms – užtikrinant ir tobulinant paslaugų kokybę.

Atsiskaitomybės – profesinio mokymo kokybės vertinimo rezultatai naudojami kontroliuojant, ar tinkamai ir efektyviai panaudojamos profesinio mokymo skirtos lėšos. Ši funkcija taip pat parodo, ar sudaromos tinkamos profesinio mokymo realizavimo sąlygos, ar tenkinami visų profesinio mokymo suinteresuotų šalių poreikiai, ar veiklos rezultatai atitinka nu(si)statytus profesinio mokymo tikslus.

Tobulinimo – profesinio mokymo kokybės vertinimo rezultatai suteikia informacijos apie tobulintinus kokybės aspektus, todėl jie naudojami kokybės gerinimui ir profesinio mokymo kokybės kultūros ugdymui institucijose. Vykdamas profesinio mokymo kokybės išorinį vertinimą atliekama analizė, formuluojamos vertinimo išvados, rengiamos profesinio mokymo kokybės gerinimo rekomendacijas bei sudaromi kokybės gerinimo planai.

Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo sritys ir kriterijai skirti padėti įsivertinti profesinio mokymo kokybę institucijos viduje, taip pat gali būti naudojami atliekant institucijų ir profesinio mokymo programų savianalizę. Vertinimo kriterijai parengti atsižvelgiant į Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijas dėl Europos profesinio mokymo kokybės orientacinės sistemos sukūrimo ir Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo, Švietimo stebėsenos rodiklių sistemą ir Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo koncepciją. Duomenis ir informaciją profesinio mokymo kokybės vertinimui renka ir sistemina profesinio mokymo paslaugų teikėjai, analizuoja ir vertina koordinuojančios institucijos paskirti vertintojai. Pagrindiniai duomenys gaunami atliekant profesinio mokymo programų ir institucijos veiklos kokybės įsivertinimą (savianalizę). Vertinimo sritys, kriterijai ir jas detalizuojantys rodikliai analizuojami reguliariai, pagal institucijos ir išorinio vertinimo tvarkos nustatytus terminus. Vertinimo sritys atitinka kokybės užtikrinimo ciklo etapus ir apima profesinio mokymo konteksto, indėlio, procesų ir rezultatų stebėjimą ir vertinimą:

- profesinio mokymo konteksto vertinimas apima bendrą socialinę, demografinę, politinę aplinką, darbo rinkos situacijos įvertinimą;
- profesinio mokymo indėlio vertinimas apima profesinio mokymo paslaugų pasiūlą, profesinio mokymo paslaugas teikiančio personalo tinkamumą, materialinių, finansinių ir metodinių išteklių panaudojimą;
- profesinio mokymo proceso vertinimas apima profesinio mokymo planavimo, organizavimo ir vykdymo tinkamumo ir profesinio mokymo veiklų turinio tinkamumą;

– profesinio mokymo rezultatai ir poveikis vertinamas remiantis profesinio mokymo veiksmingumo kriterijumi. Šie dėmenys sudaro profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo sričių ir rodiklių struktūros pagrindą. Profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sritys, rodikliai bei juos apibūdinantys duomenys ir informacija gali būti analizuojami sisteminiu ir instituciniu lygmenimis.

3 lentelė Profesinio mokymo (toliau – PM) kokybės išorinio vertinimo sritys ir kriterijai

Vertinimo sritys	Kriterijai ir juos detalizuojantys rodikliai
Bendras šalies socialinės, demografinės, politinės aplinkos palankumas	Strateginis įstaigos valdymas ir vadybiniai procesai atitinka bendrus šalies demografinius pokyčius, šalies švietimo ir profesinio mokymo politiką.
Darbo rinkos pokyčių analizė	Realūs darbo rinkos poreikiai ir mokymo įstaigos aplinkoje veikiančių įmonių reikalavimai specialistams atspindėti PM institucijos strateginiame veiklos plane
	Sektoriaus plėtros tendencijos ir galimi mokymo įstaigos aplinkoje veikiančių įmonių raidos scenarijai įvertinti planuojant PM įstaigos veiklas
Pedagogų demografinės ir kvalifikacinės charakteristikos	Pedagogų skaičius, amžius, lytis, kvalifikacija
PM paslaugų pasiūla	PM paslaugų įvairovė ir lankstumas (atžvalga į suinteresuotų šalių lūkesčius)
	PM paslaugų atitiktis įstaigos veiklos prioritetams
	Pedagoginio personalo kompetencija ir kvalifikacijos tobulinimas
PM įstaigos valdymo efektyvumas	Strateginio PM įstaigos plano ir metinių veiklos planų dermė ir tinkamumas
	Įstaigos planų įgyvendinimo veiksmingumas
	Suinteresuotų grupių įtraukimas į valdymą ir kokybės sistemos tobulinimą

	Administracijos vadybinė kvalifikacija, darbo stažas, kvalifikacijos tobulinimo veikla
	Institucijos ryšių su aplinka intensyvumas (vykdytos bendros veiklos, inicijuoti projektai, įgyvendintos sutartys)
Materialiniai, metodiniai ir finansiniai ištekliai bei jų naudojimas	PM finansavimo šaltinių įvairovė
	Vidutinės vienam pedagogui tenkančios kvalifikacijos tobulinimo lėšos
	Materialinių išteklių tinkamumas ir pakankamumas
	Metodinių išteklių pakankamumas
	Metodinių išteklių prieinamumas
PM planavimo tinkamumas	Įstaigos planų įgyvendinimo veiksmingumas
	PM poreikių nustatymo ir vertinimo sistemiškumas
	Informacijos apie PM instituciją veiklas pakankamumas, prieinamumas
	Įmonių ir besimokančiųjų poreikių vertinimo sistemiškumas ir tinkamumas
	Programų pasiūla ir atitikimas šalies prioritetiniams raidoms tikslams ir regiono poreikiams
	Paskirtų už planavimą atsakingų asmenų kompetentingumas
PM paslaugų tinkamumas	PM paslaugų turinio ir paslaugų teikimo tvarkaraščio tinkamumas
	PM turinio atitiktis formaliems programų reikalavimams ir profesiniams standartams
	PM turinio ir metodų naujumas

	Darbo aplinkos tinkamumas PM turiniui realizuoti
	Įrangos atitikimas nustatytiems reikalavimams
	PM įstaigos vidinės kokybės užtikrinimo sistemos tinkamumas
	Parama ir pagalba besimokantiems bei jų pasitenkinimo matavimas
	Vykdomų besimokančiųjų ir jų tėvų (globėjų) apklausų apie PM kokybę periodiškumas, tikslingumas ir rezultatų panaudojimas
Pedagogų dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo veiklose	Dalyvavusių pedagogų skaičius, amžius, lytis, kvalifikacija, kvalifikacijos tobulinimo veiklų trukmė
	PM įstaigoje vykdytų kvalifikacijos tobulinimo veiklų apimtis ir tikslingumas
PM veiksmingumas	Teigiamai egzaminus išlaikiusiųjų dalis nuo visų egzaminus laikusių asmenų skaičiaus
	Mokslo baigimo pažymėjimą (diplomą) gavusiųjų dalis nuo įstojusiu mokytis asmenų skaičiaus
	Mokslo baigimo pažymėjimą (diplomą) gavusiųjų skaičius
	Mokslą nutraukusių dalis nuo visų įstojusiu mokytis asmenų skaičiaus;
	Mokslą aukštesniuose švietimo lygmenyse tęsiančių absolventų dalis
	Per 6 mėnesius nuo kvalifikacijos įgijimo įsidarbinusių absolventų dalis
	Dirbti pagal suteiktą specialybę įsidarbinusių absolventų dalis nuo visų įsidarbinusių absolventų
	PM paslaugų poveikio regionui vertinimas

PM efektyvumas	Vidutinės vienam besimokančiam asmeniui tenkančios lėšos (EUR/metus);
	Vidutinės vienam besimokančiam asmeniui tenkančios lėšos pagal pagrindines PM specialybes (EUR/metus);
	Vidutinės administracinės išlaidos tenkančios vienam besimokančiam asmeniui (EUR/metus);
	Vidutinės pedagoginio personalo ir mokymo proceso išlaidos tenkančios vienam besimokančiam asmeniui (EUR/metus).

Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelyje akcentuojami tik tie kriterijai, kurie priklauso nuo mokymo įstaigos veiklos ir gali būti jos veikiami, nes absolventų padėtis darbo rinkoje, atskirų profesijų specialistų pasiūlos ir paklausos suderinamumas žymia dalimi priklauso ir nuo kitų, išorinių veiksnių. Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelyje ypač akcentuojama galimybė įvertinti rengiamų specialistų atitikimą darbo rinkos poreikiams pagal 3 kriterijus:

1) struktūrą (pagal profesijas, profesijų grupes); 2) parengimo kokybę (gebėjimą gerai išmanyti darbo procesą, turinį); 3) praktinio darbo gebėjimus.

Vienas iš pagrindinių kriterijų, vertinant kvalifikuotų darbininkų rengimą, yra jų registraciją darbo biržoje. Tačiau šį kriterijų reikėtų atsargiai vertinti, nes jo vertinimas priklauso nuo registracijos darbo biržoje priežasčių. Jeigu parengti darbininkai registruojasi dėl žemų ir juos netenkinančių darbo užmokesčių, tai šita problema neturi būti vertinama, kaip mokymo įstaigos problema. Jeigu parengti darbininkai registruojasi dėl nepakankamo pasirengimo, nesugebėjimo dirbti konkrečių darbų ar dėl jų parengimo struktūros neatitikimo darbo rinkos poreikiams, tai tikrai turi būti vertinama, kaip mokymo įstaigos, jos rengimo kokybės problema. Jeigu parengti darbininkai registruojasi dėl savo asmeninių priežasčių (dėl sveikatos problemų, vaiko priežiūros ar pan.), tai šita problema irgi neturi būti vertinama, kaip mokymo įstaigos problema.

Profesinio mokymo kokybės išoriniam vertinimui taip pat svarbūs susiję strateginiai švietimo stebėsenos ir žemiau pateikiami darbo rinkos rodikliai, renkami ir analizuojami nacionaliniu lygiu.

Darbo rinkos rodikliai:

Įsidarbinusių po profesinio mokymo asmenų skaičius ir dalis (nuo bendro baigusiujų skaičiaus) per metus (per pusmetį) pagal pagrindines profesijas (Sodros ar baigusiujų apklausų duomenys).

Neįsidarbinusių po profesinio mokymo ir darbo biržoje registruotų asmenų skaičius ir dalis per metus (per pusmetį) pagal pagrindines profesinio mokymo įstaigos profesijas (Lietuvos darbo biržos – toliau darbo biržos duomenys).

Bendro profesinio mokymo įstaigą baigusiu absolventų skaičiaus dinamika (pokyčiai per 5 metus) pagal pagrindines profesijas (profesijų grupes).

Bendras Darbo biržoje užregistruotų laisvų darbo vietų skaičius konkrečiame regione ir šalyje pagal pagrindines (profesinio mokymo įstaigai aktualias) profesijas (profesijų grupes) per metus (Darbo biržos duomenys).

Bendras Darbo biržoje užregistruotų bedarbių skaičius konkrečiame regione ir šalyje pagal pagrindines (profesinio mokymo įstaigai aktualias) profesijas per metus (Darbo biržos duomenys).

Santykinis jaunimo nedarbo rodiklis – jaunų bedarbių ir 15-24 metų gyventojų procentinis santykis regione, kuriame yra profesinio mokymo įstaiga (Darbo biržos duomenys).

Konteksto rodikliai:

Emigravusių (tarptautinė migracija) asmenų skaičius ir bendro išvykusiųjų asmenų (vidaus ir tarptautinė migracija) skaičiaus dinamika regione, kuriame yra profesinio mokymo įstaiga (Statistikos departamento duomenys).

Bendra ir tarptautinė neto migracija (atvykusiųjų ir išvykusiųjų skirtumas) regione, kuriame yra profesinio mokymo įstaiga (Statistikos departamento duomenys).

15-24 ir 15-64 metų amžiaus gyventojų skaičiaus dinamika regione, kuriame yra profesinio mokymo įstaiga (Statistikos departamento duomenys).

II. PROFESINIO MOKYMO PROGRAMŲ IŠORINIO VERTINIMO METU VERTINTOS SRITYS IR REZULTATAI

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui įgyvendinant projektą „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“ (Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V-03-002) 2014 metais atliktas profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinis vertinimas. Buvo vertinama 70 profesinio mokymo įstaigų, vykdančių bent vieną vertinamo švietimo posričio programą. Iš viso įvertintos 92 septynių švietimo posričių (statyba ir statybos inžinerija; darbo organizavimas; viešbučiai, restoranai ir viešasis maitinimas; kelionės, turizmas ir laisvalaikis; variklinės transporto priemonės, laivai ir orlaiviai; sekretorių ir kontoros darbas; plaukų ir grožio priežiūra) programos.

Profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinis vertinimas buvo vykdomas analizuojant 6 veiklos sritis: mokymo / mokymosi aplinka, mokymasis visą gyvenimą, mokymo prieinamumas, mokymo modernumas, kvalifikacijos atitiktis ūkio poreikiams, informavimo ir karjeros veiksmingumo planavimas. Kiekvienoje vertinimo srityje vertinimo kriterijai ir rodikliai buvo suskirstyti pagal keturis kokybės gerinimo ciklo etapus: planavimas, įgyvendinimas, vertinimas ir peržiūra. Vertinimo srities kriterijaus ar jį nusakančio rodiklio kokybės lygis vertintas balais dešimtbalėje skalėje, atsižvelgiant į rodiklio kokybės lygmens aprašymą.

Apibendrinant profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinio vertinimo rezultatus, galima teigti, kad plaukų ir grožio priežiūros posričio profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybė visose srityse yra įvertinta aukštesniais balais, nei kitų švietimo posričių programų įgyvendinimo kokybė, o santykinai žemiausiais balais įvertinta statybos ir statybos inžinerijos posričio programų įgyvendinimo kokybė (2 pav.). Visuose vertintuose švietimo posričiuose aukščiausiai vertinami informavimo ir karjeros planavimo veiksmingumo rodikliai, žemiausiai – mokymosi visą gyvenimą, mokymo prieinamumo ir mokymo modernumo rodikliai. Kaip tobulintinas profesinio mokymo programų įgyvendinimo kryptis vertintojai išskyrė profesinio mokymo teikėjų strateginio planavimo kompetencijos tobulinimą (strateginis planavimas dažnai yra suvokiamas kaip formali procedūra, prioritetiniai veiklos uždaviniai kartojasi metai iš metų, jie sunkiai išmatuojami, socialinių dalininkų dalyvavimas planavimo procese yra labiau deklaruojamas, nei vyksta iš tiesų), mokinių pažangumo didinimą ir nubyrijimo mažinimą (pabrėžiamas žemas mokinių pažangumas ir santykinai didelis nubyrijimas), programų pasiūlos didinimą (mažai mokyklų įgyvendina tęstinio profesinio mokymo programas, pirminio profesinio mokymo programų pasiūla yra gana ribota tikslinių grupių įvairovės ir turimo išsilavinimo atžvilgiu, neišnaudojamos įvairių mokymosi formų teikiamos galimybės, programas rengia ir atnaujinama patys profesijos mokytojai, socialiniai partneriai šiame procese dalyvauja gana pasyviai).

2 pav. Profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinio vertinimo rezultatai 2014 m

III. PROFESINIO MOKYMO ĮSTAIGOSE ĮGYVENDINAMO BENDROJO UGDYMO KOKYBĖS VERTINIMAS

2014 m. (pagal tuo metu galiojusią metodiką) buvo vertinta 15 profesinio mokymo įstaigų (analizuota tik su bendroju ugdymu susijusi profesinio mokymo įstaigų veiklos dalis). Išorinio vertinimo metu surinkti profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybės duomenys buvo palyginti su kitų vertintų bendrojo ugdymo mokyklų duomenimis.

Profesinio mokymo įstaigose įgyvendinamos bendrojo ugdymo programos įgyvendinimo vertinimo ataskaitoje pateikti rezultatai pateikti pagal šias įvardintas sritis: *mokyklos strateginis valdymas; įstaigos kultūra; ugdymas ir mokymasis; pagalba mokiniui; mokinių pasiekimai.*

Analizuojant *mokyklos strateginį valdymą*, tirta padėtis šiais aspektais: ar kokybiška komunikacija, ar paveikus dalijimasis informacija, atvirai, kiekvienam bendruomenės nariui prieinami įvairūs dokumentai, reikalingi teisės aktai (ar yra dokumentų elektronine versija, patalpinta virtualioje erdvėje). Minėti aspektai vertintini kaip strateginio valdymo srities rodikliai.

Įstaigos kultūra, kaip sritis, apima visą jos veiklą. Šio tyrimo metu kaip atskiri rodikliai analizuota socialinė pagalba, mokyklos įvaizdis ir viešieji ryšiai, tradicijos ir ritualai ir kt. Pažymėtina tai, kad įstaigos kultūrą lemia lyderystės siekio principu sukomplektuoti ir atitinkamai valdomi žmogiškieji išteklių. Tad įstaigos kultūrą galima būtų vertinti kaip vieną iš įstaigos išteklių – kultūrinį – socialinį kapitalą.

Siekiant įvertinti, kaip įgyvendinamos bendrojo ugdymo programos (*ugdymo ir mokymo sritis*), stebėtos pamokos. Pasirinktas stebėjimo metodas leido kompleksiskai įvertinti atskirų profesinio mokymo institucijų kaip įstaigų kultūrą, ugdymą ir mokymąsi, pagalbą mokiniui. Buvo vertinami konkrečios profesinio mokymo įstaigos ugdymo planai, o stebėjimo metu vertinta, kaip efektyviai vienu ar kitu dalyku mokymo metu teikiama *pagalba mokiniui*, kaip vyksta vertinimas, kokie yra santykiai ir aplinka, kokie *mokinių pasiekimai*. Stebėtų pamokų sritys (mokymo dalykai): meninis – technologinis ugdymas, matematika, gamtamokslis ugdymas, kūno kultūra ir kt.

Kaip materialinio aprūpinimo (ataskaitoje neįvardijama kaip *materialiųjų išteklių sritis*) svarbiausi rodikliai, vertinta profesinio mokymo įstaigų padėtis priemonių, medžiagų, įrangos, materialinės aplinkos panaudojimo bendrojo ugdymo procesui požiūriu.

Analizuotas personalo komplektavimo rodiklis (ataskaitoje *žmogiškieji išteklių* neįvardijama kaip sritis) susijęs su žmogiškųjų išteklių sritimi ir mokyklos strateginiu valdymu.

Profesinio mokymo įstaigose įgyvendinamos bendrojo ugdymo programos, įgyvendinimo vertinimo ataskaitoje pateikta ir išanalizuota informacija vertinimo sričių, vertintų rodiklių ir rezultatų požiūriu, pateikta **1 lentelėje**. Ataskaitoje vertintos sritys nurodytos pirmame lentelės stulpelyje. Ataskaitoje vertinti rodikliai (pateikti trečiame lentelės stulpelyje) sugrupuoti išskyrus papildomus posričius (2 lentelės stulpelis) – galimas sritis: materialinių ir žmogiškųjų išteklių ir lyderystės.

4 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų vertinimo sritys ir rodikliai

Vertintos sritys	Vertinti posričiai	Vertinti rodikliai	Analizės pagrindu suformuotos ir siūlomos sritys PM išoriniam vertinimui
Mokyklos strateginis valdymas:	Mokyklos strateginis valdymas:	komunikacija, dalijimasis informacija, įvairių dokumentų, reikalingų teisės aktų prieinamumas.	Valdymas
	Materialiniai išteklių:	priemonių, medžiagų, įrangos, materialinės aplinkos panaudojimas bendrojo ugdymo procesui.	Ištekliai (materialiniai ir žmogiškieji bei kultūrinis – socialinis kapitalas)
	Žmogiškieji išteklių ir lyderystė:	personalo komplektavimas, lyderystė.	

Ištaigos kultūra:	Ištaigos kultūra:	socialinė pagalba, mokyklos įvaizdis ir viešieji ryšiai, tradicijos ir ritualai ir kt. <i>(Kultūrinis – socialinis mokyklos kapitalas (išteklius)).</i>	
Ugdymas ir mokymasis:	Ugdymas ir mokymasis:	ugdymo planai ir procesas bei santykiai ir vertinimas pagal mokymo dalykus: meninis – technologinis ugdymas, matematika, gamtamokslis ugdymas, kūno kultūra ir kt.	Ugdymo ir mokymo kokybė
Pagalba mokiniui:	Pagalba mokiniui:	santykiai ir procesas pagal mokymo dalykus: meninis – technologinis ugdymas, matematika, gamtamokslis ugdymas, kūno kultūra ir kt.	
Mokinių pasiekimai:	Mokinių pasiekimai:	pasiekimų vertinimas pagal mokymo dalykus: meninis – technologinis ugdymas, matematika, gamtamokslis ugdymas, kūno kultūra ir kt.	Rezultatai

Visos sritys ir rodikliai tarpusavyje susiję priežasties – pasekmės ryšiais, todėl analizės duomenų grupavimas į sritis visada yra šiek tiek sąlyginis. Mažesnis išskirtų vertinimo sričių skaičius paprastai sudaro galimybę labiau holistiniu būdu įvertinti padėtį ir sinergijos efektus. Būtent dėl šios priežasties analizuotoje 2014 m. vertinimo ataskaitoje išskirtos sritys ir rodikliai pergrupuoti Profesinio mokymo išoriniam vertinimui siūlant šiek tiek kitokį (labiau apibendrintą) vertinimo sričių išskyrimo variantą (paskutinis lentelės stulpelis) – išskiriant valdymo, išteklių, ugdymo ir mokymo kokybės bei rezultatų sritis.

Valdymo sritis apimtų ne tik strateginį valdymą, bet ir kitus vadybinius aspektus.

Išteklių sritis būtų suprantama kaip materialijų, žmogiškųjų ir socialinių – kultūrinių išteklių visuma. Materialieji ištekliai neabejotinai yra vieni iš pagrindinių, kurie sudaro sąlygas vykdyti mokymo programas. Žmogiškieji ištekliai (personalas) ir lyderystė didele dalimi lemia ugdymo proceso kokybę. Lyderystė mokykloje, kaip kompleksinis rodiklis, susijęs ir su visa mokyklos veikla ir galutiniais rezultatais. Tačiau ne mažiau svarbūs mokyklos kultūriniai – socialiniai ištekliai: sukurta mokyklos kultūrinė aplinka, tradicijos, lemiantys institucijos įvaizdį ir prestižą.

Ugdymo ir mokymo kokybės sritis – tai pagrindinių rezultatų, susijusių su profesiniu rengimu, vertinimas.

Rezultatai – mokinių pasiekimai. Vertinant profesinio mokymo įstaigų veiklą (ne tik bendrojo ugdymo dalį), be pirminių rezultatų (kompetencijų įvertinimo, absolventų skaičiaus) kaip svarbūs rodikliai būtų įtrauktini tie, kurie susiję su absolventų įsidarbinimu, tolimesniu mokymusi, integracija į darbo rinką ir visuomenę.

IV. KITŲ ŠVIETIMO SEKTORIŲ VERTINIMO METODIKOS IR FORMOS

4.1. Mokslo ir studijų institucijų ir jų įgyvendinamų studijų programų išorės vertinimas

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 46 str. nustato, kad mokslo ir studijų institucijos už mokslo ir (arba) meno veiklos, studijų ir kitos veiklos kokybę. Jos turi viešai skelbti savo veiklos kokybės rodiklius ir kartu su vertinimo institucijomis puoselėti kokybės kultūrą. Mokslo ir (arba) meno veiklos ir studijų kokybė užtikrinama taikant mokslo ir studijų institucijų vidines kokybės užtikrinimo sistemas, išorinį studijų vertinimą ir akreditavimą ir išorinį mokslo ir studijų institucijų įvertinimą ir (arba) akreditavimą. Aukštųjų mokyklų studijų kokybės užtikrinimas grindžiamas Europos aukštojo mokslo erdvės studijų kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis. Mokslo kokybės užtikrinimas grindžiamas Europos mokslinių tyrimų erdvės nuostatomis. Mokslo ir studijų institucijų veikla turi būti nuolat tobulinama, periodiškai atliekant veiklos savianalizę ir atsižvelgiant į aukštųjų mokyklų ir valstybinių mokslinių tyrimų institutų išorinio vertinimo rezultatus. Nevalstybinių mokslinių tyrimų institutų veikla vertinama švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 47 str. nustato, kad kiekviena mokslo ir studijų institucija privalo turėti vidinę pačios mokslo ir studijų institucijos patvirtintą veiklos kokybės užtikrinimo sistemą, numatyti veikimo būdus ir priemones, užtikrinančias jos teikiamo išsilavinimo ir mokslinių tyrimų kokybę.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme išskiriamas išorinis studijų vertinimas ir akreditavimas (48 str.) ir aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinis vertinimas ir aukštųjų mokyklų akreditavimas (49 str.).

Aukštųjų mokyklų išorinis vertinimas

Aukštųjų mokyklų išorinis vertinimas susideda iš dviejų dalių: realiųjų išteklių vertinimo, kurį atlieka Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras ir iš aukštosios mokyklos veiklos vertinimo, kurį atlieka Studijų kokybės vertinimo centras. Abi šio vertinimo dalys aukštosioms mokykloms vienodai svarbios, nes nuo jų priklauso mokyklos išorinio vertinimo rezultatai, kartu ir akreditavimas. Kunigų seminarijų išorinį vertinimą atlieka Šventojo Sosto Bažnytinių universitetų ir fakultetų kokybės vertinimo ir skatinimo agentūra (AVEPRO).

Realiųjų išteklių vertinimas remiasi aukštosios mokyklos finansinėmis ataskaitomis, oficialiais statistiniais duomenimis ir aukštųjų mokyklų apklausos rezultatais. Aukštosios mokyklos veiklos vertinimas remiasi aukštosios mokyklos realiųjų išteklių vertinimo rezultatais, tikslinio vertinimo rezultatais, savianalizės suvestine, kitais aukštosios mokyklos dokumentais, vizito į aukštąją mokyklą metu gautais duomenimis, ankstesnio vertinimo išvadomis bei rekomendacijomis ir duomenimis apie rekomendacijų įgyvendinimo eigą ir rezultatus, taip pat kita informacija apie aukštosios mokyklos veiklą.

Aukštųjų mokyklų išorinį vertinimą reglamentuojantys teisės aktai: Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas, Aukštųjų mokyklų išorinio vertinimo tvarkos aprašas ir aukštųjų mokyklų akreditavimo tvarkos aprašas, Aukštosios mokyklos realiųjų išteklių vertinimo metodika, Aukštosios mokyklos veiklos vertinimo metodika.

Aukštųjų mokyklų veiklos vertinimas

2011 – 2015 m. vyko pirmasis Lietuvoje išorinis visų aukštųjų mokyklų veiklos vertinimas. Tačiau Lietuvoje veiklą vykdančios kolegijos su išoriniu vertinimu yra susidūrusios ir anksčiau - po 2000 m., kai aukštesniosios mokyklos buvo pertvarkomos į kolegijas (šaltinis: Aukštojo mokslo vertinimo apžvalgų rinkinys. Studijų kokybės vertinimo centras.) Studijų kokybės ir vertinimo centro duomenimis 2004 – 2009 m. buvo įvertintos visos tuo laikotarpiu veikusios 29 kolegijos, o 2011 – 2015 m. buvo įvertinta 23 tuo metu veikusios kolegijos ir 21 universitetas (Telšių Vyskupo Vincento Borisevičiaus ir Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijų išorinį vertinimą atliko Šventojo Sosto Bažnytinių universitetų ir fakultetų kokybės vertinimo ir skatinimo agentūra (AVEPRO). Vertinimas atliktas pagal AVEPRO nustatytus kriterijus). Lyginant atliktų vertinimų rezultatus, 2004 - 2009 m. teigiamai buvo įvertinta 93 proc. kolegijų, o 2011-2015 m. teigiamai buvo įvertinta 74 proc. aukštųjų mokyklų.

2004-2009 m. ir 2011-2015 m. vykusiems vertinimams buvo keliami skirtingi tikslai: pirmajam – įvertinti ar kolegijos įvykdė steigimo metu iškeltas sąlygas, o antrajam – identifikuoti silpnąsias ir stipriąsias aukštųjų mokyklų veiklos sritis, pateikti rekomendacijas veiklai tobulinti ir, remiantis vertinimo rezultatais, akredituoti. Vertinimai vyko vadovaujantis skirtingais teisės aktais ir vertinimo kriterijais, pirmuosius vertinimus atliko ekspertų grupės iš Lietuvos, o antruosius – mišrios užsienio ir Lietuvos ekspertų grupės. Taip pat skyrėsi vertinimo sričių skaičius. 2004-2009 m. vertinimai buvo atlikti pagal 9 vertinamo sritis, o 2011-2015 m. – pagal 4 vertinimo sritis.

2004 – 2009 m. vertinimo metu kolegijos galutinis vertinimas galėjo būti teigiamas nepaisant to, kad kuri nors iš vertinimo sričių buvo įvertinta neigiamai. O 2011-2015 m. vertinimo metu aukštosios mokyklos veikla buvo įvertinama teigiamai, jeigu visos vertinimo sritys įvertinamos

teigiamai. Paminėtina ir tai, kad 2014 m. pasikeitus teisės aktams, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro pateikiami realiųjų išteklių vertinimo rezultatai tapo nebelemiamu kriterijumi priimant aukštųjų mokyklų vertinimo sprendimą.

Nuo 2011-2015 m. vertinimo aukštųjų mokyklų veiklos vertinimo sritys nebesikeitė, buvo koreguojami tik sričių vertinimo kriterijai. Šiuo metu taikomi šie vertinimo kriterijai.

5 lentelė. Vertinimo sritys ir kriterijai

Vertinimo sritys	Kriterijai
Strateginis valdymas	Strateginio veiklos plano tinkamumas, jo įgyvendinimo užtikrinimas ir viešinimas bei valdymo veiksmingumas.
Studijos ir mokymasis visą gyvenimą	Atitiktis Lietuvos aukštajam mokslui keliamiems reikalavimams ir dermė su Europos aukštojo mokslo erdvės nuostatomis
Mokslo ir (arba) meno veikla	Tinkamumas ir tarptautiškumas bei dermė su Europos tyrimų erdvės nuostatomis
Poveikis regionų ir visos šalies raidai	Aukštosios mokyklos indėlio ir poveikio raidai (ūkio, kultūros, socialiniu, aplinkos apsaugos aspektu) tinkamumas ir veiksmingumas. Poveikio raiškos formos gali būti įvairios (neapsiribojant toliau įvardintomis): taikomieji tyrimai ir (arba) mokslinių tyrimų rezultatų perteikimas verslo įmonėms, valstybės institucijoms, nevyriausybinėms organizacijoms; mokslo (meno) populiarinimas, moderniosios kultūros ir kultūros paveldo sklaida; veikla, orientuota į socialinės atskirties grupes, institucijos viduje ir išorėje; aplinkos apsauga ir išteklių tausojimas ir kiti praktiniai projektai aukštojoje mokykloje ir vietos bendruomenėje.

Aukštosios mokyklos veiklos savianalizės atlikimo principai

Aukštoji mokykla atsako už savianalizės atlikimą ir savianalizės suvestinės parengimą. Aukštoji mokykla atlieka savianalizę nusistatyta tvarka, atsižvelgdama į vertinimo tikslą, uždavinius ir vertinamąsias sritis. Studijų kokybės vertinimo centras pagal poreikį konsultuoja aukštąją mokyklą savianalizės suvestinės rengimo klausimais. Savianalizės suvestinė turi atskleisti aukštosios

mokyklos gebėjimą analizuoti ir kritiškai vertinti savo veiklą bei numatyti jos tobulinimo perspektyvą. Savianalizės suvestinėje pateikiami teiginiai turi būti pagrindžiami kiekybiniais ir kokybiniais įrodymais. Joje turėtų būti tikslingai pateikta išoriniam vertinimui reikalinga informacija.

Savianalizės suvestinės dalys yra šios: įžanga, aukštosios mokyklos veiklos analizė pagal vertinamąsias sritis, priedai. Savianalizės suvestinėje analizuojama aukštosios mokyklos veikla, atsižvelgiama į pateikiamus paskutinių šešerių metų duomenis. Jei organizuojamas pakartotinis vertinimas, Savianalizės suvestinėje analizuojami paskutinių dvejų metų duomenys. Jei aukštoji mokykla veiklą vykdo trumpiau, analizuojami viso aukštosios mokyklos veiklos laikotarpio duomenys.

Aukštųjų mokyklų realiųjų išteklių vertinimas

- Realieji ištekliai vadovaujantis Aukštosios mokyklos realiųjų išteklių vertinimo metodika vertinami pagal šias vertinimo sritis:
 - realiųjų išteklių atitiktis minimaliems studijų sąlygų ir organizavimo kokybės reikalavimams;
 - aukštosios mokyklos materialiuųjų išteklių studijoms pakankamumas ir prieinamumas;
 - atliekamų mokslinių, taikomųjų tyrimų (mokslinės veiklos), profesionalaus meno veiklos aprėptis;
 - aukštosios mokyklos pedagoginio ir administracinio personalo sudėtis, struktūra ir kvalifikacija;
 - aukštosios mokyklos priimamų studijuoti asmenų akademinis pasirengimas ir pasirenkamų studijų motyvacija, studentų skaičiaus kaita;
 - aukštosios mokyklos valstybės biudžeto lėšų naudojimo veiksmingumas.
- Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras pateikia šias 2008–2016 m. vertinamųjų sričių rodiklių atitikties minimaliesiems reikalavimams tendencijas:

6 lentelė. 2008–2016 m. vertinamųjų sričių rodiklių atitikties minimaliesiems reikalavimams tendencijos

Vertinimo sritys	Tendencijos 2008-2016 m.
Aukštosios mokyklos materialiuųjų išteklių studijoms pakankamumas ir prieinamumas	Visų ir valstybinių, ir nevalstybinių aukštųjų mokyklų rodiklių, tenkinančių minimalius reikalavimus, skaičius didėjo. Prastesni rezultatai buvo nevalstybinių universitetų.

<p>Aukštosios mokyklos pedagoginio ir administracinio personalo sudėtis, struktūra ir formalioji kvalifikacija</p>	<p>Beveik visi valstybinių universitetų rodikliai tenkino minimalius reikalavimus, šiek tiek daugiau jų reikalavimų netenkino 2014 m., o vėliau rezultatai gerėjo. Valstybinių kolegijų rodiklių, tenkinančių minimalius reikalavimus, skaičius didėjo. Nevalstybinių universitetų rodiklių, atitinkančių minimalius reikalavimus, skaičius buvo mažesnis.</p>
<p>Aukštosios mokyklos priimamų studijuoti asmenų akademinis pasirengimas ir pasirenkamų studijų motyvacija, studentų skaičiaus kaita</p>	<p>Valstybinių universitetų ir kolegijų rodiklių, tenkinančių minimalius reikalavimus, skaičius buvo linkęs didėti, nevalstybinių aukštųjų mokyklų šie skaičiai mažesni (ypač nevalstybinių universitetų) ir pastebima mažėjimo tendencija.</p>
<p>Aukštosios mokyklos valstybės biudžeto lėšų naudojimo veiksmingumas</p>	<p>Valstybinių aukštųjų mokyklų rodiklių, tenkinančių minimalius reikalavimus, skaičius buvo linkęs didėti, prastesni universitetų rezultatai buvo 2015 ir 2016 m. Ši vertinamoji sritis taikoma tik kai kurioms nevalstybinėms aukštosioms mokykloms, nes biudžetinis finansavimas labai nedidelis.</p>

Šaltinis: Lietuvos mokslo, studijų ir inovacijų apžvalga. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras, 2018 m.

Aukštųjų mokyklų studijų programų išorinis vertinimas

Aukštosios mokyklos gali vykdyti tik akredituotas studijų programas, akreditacijos pagrindas — išorinio programos vertinimo išvados. Organizuodamas išorinį vykdomų studijų programų vertinimą, Studijų kokybės vertinimo centras remiasi Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu bei Vykdomų studijų programų vertinimo metodika.

Studijų kokybės vertinimo centro duomenimis, išorinis vykdomų studijų programų vertinimas, kurio pagrindu studijų programos akredituojamos, pradėtas 1999-2000 metais. Vertinimo procesas padeda aukštosioms mokykloms vykdyti kokybės kontrolę bei tobulinti studijas, o rezultatas leidžia informuoti visuomenę apie studijų kokybę. Studijų programoms vertinti pasitelkiami ir Lietuvos, ir užsienio ekspertai. Vertinimas atliekamas ne rečiau kaip kartą per 6 metus. Studijų programų kokybė vertinama balais (4 balų vertinimo sistema) pagal 6 vertinimo sritis: programos tikslus ir numatomus studijų rezultatus, programos sandarą, personalą, materialiuosius išteklius, studijų eigą ir studentų pasiekimų vertinimą, programos vadybą. Remiantis bendru balų skaičiumi ir mažiausiu srities įvertinimu bei

vadovaujantis Studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu, priimamas sprendimas dėl studijų programos akreditavimo. Programa akredituojama 6 metams, jeigu visos vertinamosios sritys yra įvertintos „labai gerai“ (4 balai) arba „gerai“ (3 balai). Programa akredituojama 3 metams, jeigu nei viena vertinamoji sritis nėra įvertinta „nepatenkinamai“ (1 balas). Programa neakredituojama, jeigu bent viena vertinamoji sritis yra įvertinama „nepatenkinamai“ (1 balas).

Iš 2010-2016 metų laikotarpiu Studijų kokybės vertinimo centro atliktų vykdomų studijų vertinimų daugiau nei 90 proc. buvo atlikta valstybinėse aukštosiose mokyklose (iš jų 78 proc. – universitetuose ir 22 proc. – kolegijose).

7 lentelė. Studijų programų vertinimo sritys ir kriterijai

Vertinimo sritys	Kriterijai
Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai	Programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai yra apibrėžti, aiškūs ir viešai skelbiami; programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai pagrįsti valstybės, visuomenės ir darbo rinkos poreikiais; programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai dera su aukštosios mokyklos misija, veiklos tikslais ir (ar) strategija; programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai pagrįsti akademiniais ir (ar) profesiniais reikalavimais; programos tikslai ir numatomi studijų rezultatai atitinka studijų rūšį, pakopą ir kvalifikacijų lygį; programos pavadinimas, numatomi studijų rezultatai, programos turinys ir suteikiama kvalifikacija dera tarpusavyje.
Programos sandara	Programos sandara atitinka teisės aktų reikalavimus; studijų dalykai (moduliai) išdėstyti nuosekliai, dalykai ar temos juose nesikartoja; dalykų (modulių) turinys atitinka studijų rūšį ir pakopą; dalykų (modulių) turinys ir studijų metodai leidžia pasiekti numatomus studijų rezultatus; programos apimtis yra pakankama studijų rezultatams pasiekti; programos turinys atitinka naujausius mokslo, meno ar technologijų pasiekimus.
Personalas	Programos vykdymui pasitelkiamas personalas atitinka teisės aktų reikalavimus; dėstytojų kvalifikacija yra tinkama numatomiems studijų rezultatams pasiekti; dėstytojų skaičius yra pakankamas numatomiems studijų rezultatams pasiekti; dėstytojų kaita užtikrina tinkamą programos vykdymą; aukštoji mokykla užtikrina (sudaro) sąlygas dėstytojų profesiniam (dalykiniam, pedagoginiam, asmeniniam) tobulėjimui reikalingam programos vykdymui; aukštojoje mokykloje vykdomi moksliniai tyrimai (taikomieji moksliniai tyrimai, meninė veikla), tiesiogiai susiję su analizuojama programa.

Materialieji ištekliai	Numatytos patalpos studijoms yra tinkamos ir jų pakanka; naudojama įranga studijoms (laboratorinė, kompiuterinė, reikmenys) tinkama ir jos pakanka; aukštoji mokykla turi tinkamą bazę praktikoms; metodiniai ištekliai (vadovėliai, knygos, periodika, duomenų bazės) yra tinkami.
Studijų eiga ir jos vertinimas	Priėmimo į studijas reikalavimai yra pagrįsti, nuosekliai ir skaidriai taikomi; studijų proceso organizavimas užtikrina tinkamą programos įgyvendinimą ir numatomų studijų rezultatų pasiekimą; studentai skatinami dalyvauti mokslo, meno ir taikomojoje mokslo veikloje; studentams sudaromos sąlygos dalyvauti judumo programose; aukštoji mokykla užtikrina tinkamą akademinę ir socialinę paramą; studentų pasiekimų vertinimo sistema yra aiški, vieša ir tinkama studijų rezultatams įvertinti; daugumos programos absolventų profesinė veikla atitinka programos vykdytojų ir darbdavių lūkesčius; programa atitinka valstybės ūkinės, socialinės, kultūrinės plėtros ir ateities raidos poreikius; užtikrinama sąžiningo studijavimo aplinka; studentams sudaromos sąlygos teikti skundus, apeliacijas pagal aiškias, viešas ir skaidrias procedūras
Programos vadyba	aiškiai paskirstyta atsakomybė už programos įgyvendinimą ir priežiūrą, sprendimų priėmimą; periodiškai renkami, analizuojami ir panaudojami duomenys bei kita informacija apie programos įgyvendinimą; programos vidinio ir išorinio vertinimo rezultatai veiksmingai panaudojami tobulinant programą; į programos vertinimo ir tobulinimo procesus įtraukiami socialiniai dalininkai; naudojamos vidinio kokybės užtikrinimo priemonės yra veiksmingos; informacija apie studijų programą yra vieša, aktuali ir lengvai prieinama.

Studijų programos savianalizės atlikimo principai

Aukštoji mokykla atlieka savianalizę nusistatyta tvarka, atsižvelgdama į programos vertinimo tikslus. Savianalizės suvestinė turi atskleisti aukštosios mokyklos gebėjimą analizuoti ir kritiškai vertinti savo veiklą bei numatyti jos tobulinimo perspektyvą. Savianalizės suvestinėje pateikiami teiginiai turi būti pagrindžiami kiekybiniais ir kokybiniais įrodymais. Savianalizės suvestinėje turėtų būti tikslingai pateikta vertinimui reikalinga informacija. Savianalizės metu atliekamas įsivertinimas pagal nustatytus kriterijus. Jeigu kuris nors kriterijus analizuojamai programai netaikytinas, tai turi būti nurodoma savianalizės suvestinėje. Atitiktis nustatytiems kriterijams analizuojama visos programos kokybės kontekste – aptariant, ar programa atitinka konkretų kriterijų, nagrinėjamas ir kriterijumi apibrėžto aspekto poveikis programai. Analizuojant sritį, taip pat apžvelgiami ir išnagrinėjami toje srityje įvykę pokyčiai, kuriuos paskatino paskutinis programos vertinimas.

Kiekvienos srities analizės pabaigoje apibendrintai nurodomos programos stipriosios ir silpnosios pusės toje srityje bei numatomi srities tobulinimo veiksmai.

4.2. Bendrojo ugdymo mokyklų išorinis vertinimas

Išorinis vertinimas Lietuvoje ir jo kaita. Nuo 2007 m. Lietuvoje institucionalizuotas bendrojo ugdymo mokyklų išorinis vertinimas buvo koreguojamas atsižvelgiant į naujus švietimo politikos prioritetus, projektuojamas bendrojo ugdymo mokyklos ir jos ugdymo turinio kaitos gaires. 2015 m. „Lietuvos profesinio mokymo ir kitų švietimo sektorių išorinio kokybės vertinimo būklės bei Europos Sąjungos šalyse taikomų profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelių analizės ataskaitoje“ (2015) nurodoma, kad 2009 m. buvo atlikti svarbiausi bendrojo ugdymo mokyklų išorinio vertinimo tvarkos tikslinimai. Nurodytais metais iš esmės buvo įteisintas iki 2018 m. pabaigos funkcionavęs bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės vertinimo ir įsivertinimo modelis. Mokyklų veiklos kokybės išoriniu vertinimu siekta: nustatyti mokyklos stipriuosius ir tobulintinus veiklos aspektus, turinčius įtakos mokinių pasiekimams; konsultuoti mokyklų vadovus ir mokytojus dėl mokyklos veiklos tobulinimo; skatinti mokyklos įsivertinimą, mokyklos bendruomenės susitarimus dėl veiklos kokybės sampratos, kokybės įsivertinimo ir kokybės gerinimo; padėti priimti patikimais duomenimis grįstus sprendimus dėl pagalbos mokykloms; inicijuoti, tobulinti esamas ir kurti naujas pagalbos teikimo ir konsultavimo formas mokyklai, mokytojams, mokiniams ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams); teikti informaciją apie mokyklų veiklos kokybę ir skleisti mokytojų, mokyklų, mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančių institucijų, dalyvių susirinkimų (savininkų), savivaldybių administracijų direktorių įgaliotų struktūrinių padalinių veiklos gerąją patirtį. Vienas iš esminių mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo sistemos kūrimo bruožų – nuolatinis atsinaujinimas, pagrįstas refleksija ir taikomųjų tyrimo duomenų naudojimu. Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas buvo tiesiogiai siejamas su mokyklos vidaus įsivertinimu ir turėjo skatinti mokyklas siekti geresnės ugdymo kokybės ir geresnių mokinių pasiekimų.

2009–2016 m. Lietuvoje buvo vykdomas visuminis bendrojo ugdymo mokyklos veiklos kokybės išorinis vertinimas. Numatyta, kad mokyklos periodiškai bus vertinamos kas 7 metus. Mokyklos veiklos kokybės išorinio vertinimo metodikoje buvo išskirtos 5 mokyklos veiklos vertinimo sritys (mokyklos kultūra, ugdymas ir mokymasis, pasiekimai, pagalba mokiniui, mokyklos strateginis valdymas) ir apibrėžti 67 rodikliai. Mokyklos veikla vertinama 5 aprašytais lygiais (N, 1, 2, 3 ir 4). Vertinimo metu daugiausia dėmesio buvo skiriama pamokų stebėjimui ir analizavimui. Po išorinio vertinimo parengiama ir su mokykla suderinta išorės vertinimo ataskaita buvo pateikiama mokyklai ir jos savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (toliau – NMVA) ir Švietimo valdymo informacinės sistemos tinklalapiuose

buvo skelbiami išorės vertintojų komandos išskirti stiprieji ir tobulintini mokyklos veiklos aspektai, tačiau mokyklos turėjo teisę paskelbti ir visą ataskaitą. 2010–2015 m. NMVA rengė metinius pranešimus, kuriuose buvo pristatoma vertintų mokyklų veiklos kokybės situacija, plačiau analizuojamas pasirinktas vienas mokyklos veiklos aspektas ir pateikiamos apibendrintos išvados.

2015 m. patvirtinta „Geros mokyklos koncepcija“, 2009–2015 m. išryškėja tobulintini mokyklų išorinio vertinimo aspektai sudarė pagrindą koreguoti ir atnaujinti vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarką bei metodiką. 2016 m. pabaigoje įteisinti bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo pakeitimai daugiausiai buvo susiję su vertinimo metodikos pokyčiais. Numatytos 4 mokyklos veiklos vertinimo sritys (rezultatai, ugdymas(is) ir mokinių patirtys, ugdymo(si) aplinkos, lyderystė ir vadyba), kurios tiesiogiai susijusios su 2015 m. „Geros mokyklos“ koncepcijoje apibrėžtu geros mokyklos modeliu. Sukurta 25 geros mokyklos aspektus detalizuojančių rodiklių sistema. Pakeistas pamokos stebėjimo protokolas, parengti metodiniai patarimai išorės vertintojams kaip rinkti ir analizuoti duomenis apie atskiras mokyklos veiklos sritis. Vertinant mokyklas toliau buvo naudojamas visuminis vertinimo modelis, išliko nepakeistos pagrindinės vertinimo organizavimo ir jo vykdymo procedūros, kurios buvo apibrėžtos 2009 m. Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos apraše.

Esminiai pokyčiai bendrojo ugdymo mokyklų išoriniame vertinime įgyvendinti 2018 m. pabaigoje. Numatyti trys mokyklų veiklos vertinimo modeliai: visuminis (vertinama visa mokyklos veikla), teminis (vertinama mokyklos veikla, gilinantis į švietimo ir mokslo ministro nustatytą aktualią temą (problema, klausimą), rizikos (vykdomas mokyklos veiklos rizikos veiksnių identifikavimas, analizė ir veiklos tobulinimo galimybių numatymas) (...). Atliekant visuminį vertinimą naudojama 2016 m. patvirtinta 25 rodiklių sistema. Numatyta, kad teminio vertinimo metu nustatyti rodikliai gali būti perstruktūruojami atsižvelgiant į švietimo ir mokslo ministro nustatytą probleminį klausimą. Analizuojamos 3 mokyklos veiklos sritys: rezultatai, ugdymas(is) ir mokinių patirtys, lyderystė ir vadyba. Rizikos vertinimo metu analizuojami 3 mokyklos veiklos sričių (rezultatai, pagalba mokiniui, ugdymo(si) procesas) rodikliai. Lyderystė ir vadyba nėra išskirta kaip atskira sritis, tačiau ji yra labai svarbi (kaip kontekstinė informacija) analizuojant bet kuriuos mokyklos veiklos duomenis, identifikuojant reikšmingus, geresnę mokinių pažangą ir pasiekimus sąlygojančius veiksnius.

Atliekant visuminį, teminį ar rizikos vertinimą daugiausiai dėmesio skiriama ugdymo proceso stebėjimui (tam skiriama ne mažiau kaip 75 procentai vertintojų darbo mokykloje laiko). Prieš rizikos vertinimą mokykloje organizuojamos mokytojų, mokinių ir jų tėvų nuomonių apie mokyklos veiklą apklausos.

Praėjus metams po rizikos vertinimo analizuojami gauti duomenys apie mokyklos veiklos kokybės kaitą ir mokyklos vadovo veiklos vertinimo rezultatus. Praėjus dvejiems metams – organizuojamas pakartotinis vertinimas. Teigiamas mokyklos veiklos pokytis konstatuojamas, jeigu pakartotinio vertinimo metu aukštesniu lygiu įvertinama daugiau kaip pusė rodiklių.

Po visuminio, teminio, rizikos vertinimo parengiamos ir su mokykla suderintos ataskaitos pateikiamos mokyklai ir jos savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai. Teminio ir rizikos vertinimo ataskaitos skelbiamos viešai (ŠVIS ir NMVA tinklapyje).

Po vertinimo veiklos tobulinimu rūpinasi mokykla ir jos steigėjas, veiklos tobulinimui pasitelkiami konsultantai. NMVA kartu su Švietimo ir mokslo ministerija stebi ir analizuoja mokyklų pažangą ir mokykloms teikiamos pagalbos poveikį po išorinio vertinimo.

Išorinio vertinimo situacija kitose šalyse. Dažniausiai analizuojami ir diskutuojami šiandien galiojančio išorinio vertinimo modelio ir su juo susijusių veiklų aspektai: išorinio vertinimo naudos poveikis mokyklos veiklos kokybei; išorinio vertinimo finansavimo tvarka; mokyklų ir kitų subjektų kompetencijų stygius analizuoti ir interpretuoti kokybinius duomenis ar ataskaitų tekstus; švietimo padalinių darbas su mokyklomis, kurios buvo įvertintos žemiausiu lygiu. Svarstoma apie konstruktyvesnę grįžtamosios informacijos apie darbo kokybę teikimą mokykloms, kuris stiprintų įsipareigojimą dirbti kokybiškai ir atsakingai.

Mišrus modelis (pvz., kaip tai daroma Švedijoje). Nė karto nevertintos mokyklos vertinamos naudojant 5 sričių vertinimo rodiklius („visuminis“). Švietimo ir mokslo ministerija nustato kasmet vertinamų mokyklų kiekį. Taip pat ministerijos nuožiūra gali būti analizuojama kuri nors tema(-os) ar veiklos sritis (teminis užsakymas), kurio nors tipo mokyklose ar pan. Rekomenduojami „baziniai rodikliai“ - temos: pažangos siekiai; mokymo ir mokymosi kokybė; pagalba mokiniams; mokinių pažanga ir pasiekimai.

Kita „teminių“ vertinimų alternatyva: mokyklose, kur dauguma (pvz., daugiau nei du trečdaliai) temų buvo įvertintos 2 ar žemesniu lygiu, galima būtų taikyti grįžtamąjį („Follow-up“ modelį) vertinimą. Vertintojų kiekis ir jų pasitelkimo laikas organizuojant „teminius“ vertinimus priklauso nuo užsakomų darbo apimčių ir pageidaujamos analizės turinio.

Paramos mokyklai modelis. Dirbant pagal šį modelį stengiamasi derinti vertinimo strategijas su mokyklų poreikiais (mokykla gali užsisakyti 1-2 veiklos sričių, labiausiai susijusių su pasiekimais, vertinimus). Daugiau dėmesio skiriama silpniausioms mokykloms arba atskiroms silpnosioms mokyklų veiklos sritims (remiantis steigėjo ar duomenimis apie mokinių pasiekimus), tuomet būtinai yra vertinamas ugdymo procesas. Mokyklos nevertinamos, bet ir nuolat gauna specialistų-konsultantų pagalbą. Taikant šį modelį, į mokyklą vertinti vyksta nedidelės komandos, dirba 1-3 dienas; išlieka

svarbi veikla – *intensyvus pamokų stebėjimas*. Po išorinio vertinimo labai svarbi pagalbos mokykloms teikimo sistema.

Pakartotinis vertinimas po vykusio vertinimo. („Follow-up“ modelis). Šį modelį taiko Nyderlandai, Škotija, Islandija, Lenkija, Slovėnija, Ispanija. Vykstama į mokyklas, kurios vertinimo metu „gavo“ daugiau nei 50 proc. 2 lygio vertinimų, kai kuriose bent viena tema buvo vertinta 1 lygiu. Šio modelio esmė būtų ne tik žiūrėti ką mokyklos nuveikė (per 1-2 metus po vertinimo), bet ir kaip mokyklos „steigėjas“ mokykloms padėjo siekti pažangos. „Follow-up“ modelyje galimas įvairus vertintojų pasitelkimas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Vertinimo alternatyvų palyginimas

EN	1. „full inspection“;*	2. „thematic inspection“**	3. „risk-based analysis“**
LT	Pilnas mokyklos vertinimas	Teminis vertinimas	Rizikos analizė
paplitimas	Beveik visos (15 iš 18, išskyrus Daniją, Norvegiją ir Estiją) SICI asociacijai priklausančios vertinimo institucijos	Beveik visos vykdo ir teminius vertinimus (15 iš 17, kurios pateikė duomenis, nevykdo Lietuva ir Saksonija)	10 iš 17 vykdo (nevykdo Čekija, Lietuva, Šiaurės Airija, Portugalija, Saksonija, Škotija, Slovakija)
esmė	Apžvelgti visus metodikoje aprašytus mokyklos veiklos kokybės aspektus	Apibrėžtos temos ar tam tikro aspekto teminis vertinimas	Rizikos analizė, kurių metu analizuojami įvairūs mokyklų duomenys, galimi trys įvertinimai - nėra rizikos, galima rizika, tikėtina rizika
reguliarumas	Visos mokyklos yra vertinamos reguliariais laiko intervalais	Kaip ir pirmojo modelio atveju, tik atliekamos gilesnės analizės nei įprasto pilno vertinimo metu	Jeigu rizika yra - mokykla vertinama vertintojų, tam yra ruošiamasi
vertina	Mažos vertintojų komandos	Specializuotos vertintojų grupės, kartais pastiprintos ekspertais iš išorės	Analitikai/ duomenų apdorojimo specialistai kartu su vertintojais analizuoja visų mokyklų duomenis, vertinimą mokykloje atlieka tik vertintojų komanda

viešumas	Beveik visada vertinimo ataskaitos yra viešinamos (tam tikros jų formos arba ataskaitos dalys)	Ataskaitos pateikiamos mokyklai, bet galutinė ataskaita su visais apibendrintais rezultatais gali būti naudojama ministerijos, mokytojų rengimo įstaigų, publikuojama mokyklos leidiniuose	Po vertinimo didžioji dalis informacijos apie mokyklos veiklos kokybę yra publikuojama. Gali būti skelbiamos priežastys dėl kurių buvo vertinta mokykla; vizito ataskaita; silpnų mokyklų sąrašas, kurios nepatobulino veiklos
efektas	Pasiteisinanti priemonė mokyklos veiklos kokybei analizuoti, ypač pirmą kartą įvertinant visas šalies mokyklas	Gaunamas detalesnis, gilesnis vaizdas tam tikra tema/problematika nacionaliniu lygmeniu	Identifikuoja mokyklas, kurios susiduria su problemomis, kad išvengtų tolimesnio mokyklos veiklos kokybės smukimo (prevencija). Galimybė greitai intervencijai
privalumai	Suteikia galimybę palyginti mokyklų duomenis bei „gyvai“ pamatyti, kaip dirba mokyklos	Galimybė gauti aiškų, detalių vaizdą sutartu/opiu švietimo kokybės klausimu visoje šalyje, per trumpesnę laiką (1-3 metai)	Sekama ir greitai reaguojama į rizikos signalus (pasiekimų prastėjimas, skundai, nerimą kelianti informacija media priemonėse ir pan.)
trūkumai	Trūksta gilumo, didesnės laiko sąnaudos, reikia daugiau darbo jėgos	Keliamas klausimas, ar užtenka tik tam tikro mokyklos veiklos aspekto įvertinimo kokybiško ugdymo užtikrinimui	Kitos mokyklos neturi galimybių būti įvertintos ir pamatyti vertinimo teikiamą naudą. Galimas tik tuo atveju, kai yra išvystytas IT bazių duomenų panaudojimas

*7 šalys „kombinuoja“ visus tris vertinimo modelius (Belgija, Ispanija, Nyderlandai, Anglija, Airija, Švedija, Velsas); 5 šalys pilnas+tematinis (Čekija, Š. Airija, Portugalija, Škotija, Slovakija); 3 šalys tematinis+rizikos (Danija, Estija, Norvegija); 2 šalys tik pilną (Lietuva ir Saksonija).

Kuriant profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelį, rekomenduojama apibrėžti bendrusius reikalavimus profesinio mokymo programų įgyvendinimui, kurie galėtų būti pagrindas išskiriant vertinimo sritis, rodiklius ir numatant jų turinį. Modelyje turėtų būti numatytos sąsajos tarp institucinio ir profesinio mokymo profesinio išorės vertinimo. Nustatant profesinio mokymo išorės vertinimo procedūras galima imti pavyzdžiu bendrojo ugdymo mokyklų vertinimo organizavimo procedūras vykdant teminį arba rizikos vertinimą.

Lietuvoje, kaip ir kitose Europos Sąjungos šalyse, išlieka aktuali įsivertinimo ir išorinio vertinimo duomenų panaudojimo mokyklos veiklos tobulinimui problema. Todėl svarbu numatyti konkrečius būdus ir priemones, kurios padėtų efektyviau profesinio mokymo teikėjams panaudoti savo veiklos tobulinimui ir planavimui įsivertinimo ir išorinio vertinimo metu gautus duomenis, išvadas ar pateiktas rekomendacijas.

4.3. Neformaliojo vaikų švietimo įstaigų vertinimas

Viena iš Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (toliau – NMVA) veiklos sričių – Neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) teikėjų veiklos kokybės vertinimas. 2018 metais vyksta šios srities veiklų plėtra. Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167, Švietimo ir mokslo ministerijai pavesta parengti Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo modelį ir jį išbandyti pilotinėse savivaldybėse. Švietimo ir mokslo ministro 2018 m. kovo 5 d. įsakymu Nr. V-215 patvirtinta Neformaliojo vaikų švietimo ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika.

Bandomojo projekto metu Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika buvo išbandyta Prienų, Plungės, Ukmergės, Utenos, Tauragės rajonų ir Visagino savivaldybėse, stebint ir vertinant jų teritorijose veikiančių 4 NVŠ teikėjų veiklas.

2018 m. kovo 21 – 23 d. įvyko NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorės vertintojų ir eksperimente dalyvaujančių savivaldybių administracijų švietimo darbuotojų mokymai „Pasirengimas NVŠ ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinės metodikos išbandymui“. Mokymų metu buvo siekiama parengti atrinktus išorės vertintojus dirbti pagal eksperimentinę metodiką bandomosiose savivaldybėse. Pagrindinė mokymų dalis buvo skirta nuodugniam vertintojų susipažinimui su eksperimentine metodika ir duomenų rinkimo metodų bei šaltinių aptarimui. Vertintojai išnagrinėjo rodiklių sistemą, detaliam planavo išorinio vertinimo procesą, rengė skirtingų focus grupių klausimynų projektus, tarėsi dėl techninių ir procedūrinių klausimų (pvz., vertintojų vaidmenų, pareigų pasiskirstymo, rodiklių lentelės pildymo, išvadų formulavimo ir kt.).

Pasibaigus bandomajam vertinimui, aptarti pirmųjų vertinimų rezultatus bei, remiantis apibendrintomis vertintojų įžvalgomis, suformuluoti kai kuriuos siūlymus metodikai ir procesui tobulinti.

Kuriant profesinio mokymo kokybės vertinimo sistemą, orientuotą į kokybės sistemų ir procesų stiprinimą, Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika analizuotina kaip geros praktikos informacijos šaltinis, kuriame suformuluotas vertinimo tikslas, išskirtos vertinimo sritys ir rodikliai.

NVŠ stebėsenos tikslas – nustatyti NVŠ būklę, analizuoti, prognozuoti jos kaitą bei vertinti vykdomų priemonių įtaką NVŠ tikslams ir švietimo strateginiams tikslams pasiekti, taip pat planuoti galimas intervencijas NVŠ kokybei gerinti.

Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodikoje išskiriamos šios vertinimo sritys ir rodikliai: 1. Pasiekimai ir pažanga (rodikliai 1.1. Ugdymosi tikslai, pasiekimai,

vertinimas; 1.2. Asmenybės ugdymas; 1.3. Grįžtamasis ryšys); 2. Ugdymo organizavimas (rodikliai 2.1. Mokytojo kvalifikacija, tobulėjimas; 2.2. Veiklų prieinamumas; 2.3. Ugdymo programa; 2.4. Personalo vadyba; 2.5. Bendradarbiavimas ir bendravimas; 2.6. Ugdymo individualizavimas); 3. Ugdymo(si) aplinka (rodikliai 3.1. Fizinė aplinka ir priemonės; 3.2. Psichologinė aplinka); 4. Lyderystė ir vadyba (rodikliai 4.1. Vizija, misija, tikslai; 4.2. Duomenimis grįstas sprendimų priėmimas);

Savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo rodikliai, kuriais rekomenduojama remtis atliekant vertinimą, pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo rodikliai

Eil. Nr.	Neformaliojo vaikų švietimo rodiklio pavadinimas	NVŠ rodiklio paskirtis	Rodiklio skaičiavimo aprašymas	Rodiklio duomenų šaltinis
1.	Tikslinėmis valstybės neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) lėšomis pasinaudojančių mokinių procentas	Prieinamumo	Mokinių, gaunančių NVŠ tikslines valstybės lėšas, procentas nuo bendro savivaldybėje pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių mokinių skaičiaus	Mokinių registras (toliau – MR)
2.	Savivaldybės lėšomis finansuojamose NVŠ programose dalyvaujančių mokinių procentas	Prieinamumo	Mokinių, dalyvaujančių NVŠ programose, finansuojamose savivaldybės lėšomis, procentas nuo bendro visų savivaldybėje pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių mokinių skaičiaus	MR
3.	Bendrojo ugdymo mokyklų būrelių lankančių mokinių procentas	Prieinamumo	Mokinių, dalyvaujančių bendrojo ugdymo mokyklų vykdomose ir mokinio krepšelio lėšomis finansuojamose NVŠ būreliuose procentas nuo bendro visų savivaldybėje pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių mokinių skaičiaus	MR

4.	Formalųjį švietimą papildančio ugdymo (toliau – FŠPU) programose dalyvaujančių mokinių procentas	Prieinamumo	Mokinių, dalyvaujančių FŠPU programose, procentas nuo bendro visų savivaldybėje pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių mokinių skaičiaus	MR
5.	FŠPU programą baigusių mokinių procentas	Kokybės	Visą FŠPU programą baigus mokinių procentas nuo bendro mokinių, besimokančių pagal FŠPU programas, savivaldybėje skaičiaus	MR
6.	NVŠ ir FŠPU programose dalyvaujančių 5–12 klasių mokinių procentas	Prieinamumo	NVŠ ir FŠPU programose dalyvaujančių 5–12 klasių mokinių procentas nuo visų NVŠ ir FŠPU programose besimokančių mokinių skaičiaus	MR
7.	Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ir dalyvaujančių NVŠ ir FŠPU programose, procentas	Prieinamumo	Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, dalyvaujančių NVŠ ir FŠPU programose, procentas nuo bendro savivaldybėje besimokančių mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, skaičiaus	MR
8.	Savivaldybės NVŠ ir FŠPU skiriamos lėšos, tenkančios vienam savivaldybės mokiniui	Prieinamumo	Visos savivaldybės NVŠ ir FŠPU skiriamų lėšų ir mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo programas santykis	MR, Savivaldybių apklausa
9.	Mokinių, dalyvavusių vasaros stovyklose, procentas	Prieinamumo	Mokinių, dalyvavusių vasaros stovyklose, procentas nuo visų savivaldybėje besimokančių mokinių skaičiaus	Savivaldybių apklausa
10.	Mokinių, dalyvaujančių NVŠ ir FŠPU programose, išskyrus muzikos ir sporto krypties programas, procentas	Įvairovės	Mokinių, dalyvaujančių krypties, nei muzikos ir sporto NVŠ ir FŠPU programose, procentas nuo visų krypties ir FŠPU programose besimokančių mokinių skaičiaus	MR

11.	Bendras NVŠ ir FŠPU programų kryptių skaičius savivaldybės įsteigtose NVŠ mokyklose	Įvairovės	Skaičiuojamas NVŠ FŠPU programų kryptų skaičius NVŠ mokyklose, kurių savininko teises pareigas įgyvendina savivaldybė	Kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registras (toliau – KTPRR)
12.	NVŠ ir FŠPU programų, vykdomų bet kurio švietimo teikėjo savivaldybėje, kryptių skaičius	Įvairovės	Skaičiuojamas bendras NVŠ ir FŠPU programų kryptų skaičius savivaldybėje	KTPRR
13.	NVŠ kokybės užtikrinimas savivaldybėje	Kokybės	Rodiklio reikšmė 1, savivaldybėje veikia NVŠ kokybės užtikrinimo mechanizmai	Savivaldybių apklausa

NVŠ stebėsenai vykdyti naudojami Mokinių registro, Švietimo ir mokslo institucijų registro, Kvalifikacijos tobulinimo programų ir renginių registro, Pedagogų registro, kitų registrų ir informacinių sistemų, apklausų ir tyrimų duomenys. NVŠ stebėseną atliekama nacionaliniu ir savivaldybės lygmenimis, analizuojant savivaldybių NVŠ rodiklius.

Kuriant Profesinio mokymo stebėsenos sistemą, preliminariai kai kuriuos iš šių rodiklių tikslinga vertinti kaip galimus įtraukti į rodiklių sistemą (mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, procentas; savivaldybės lėšomis finansuojamose NVŠ programose dalyvaujančių mokinių procentas).

Pirmoji neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos kokybės išorinis vertinimo patirtis leido suformuluoti šiuos siūlymus: pateiktos rekomendacijos dėl metodikos tobulinimo:

1. parengti kokybės lygių (aukštas – vidutinis – žemas) požymių aprašą, jungti/pergrupuoti kai kuriuos rodiklius ar jų požymius, aiškiai apibrėžti komandos narių funkcijas ir atsakomybę.

2. Įpareigoti NVŠ teikėjus atsakingai įsivertinti savo veiklos kokybę, pateikti laiku ir išsamiai užpildytus duomenis, stiprinti jų gebėjimus tai daryti.

3. Parengti ir IQESonline paskelbti NVŠ teikėjų veiklos kokybės įsivertinimo klausimynus.

4. Tobulinti NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorės vertintojų kompetencijas šiomis kryptimis/temomis:

– NVŠ įstaigų, vykdančių FŠPU, ugdymo planų, programų ypatumai, jų veiklos reglamentavimas ir geroji patirtis.

– Focus grupių organizavimas ir pokalbių moderavimo technika.

- Duomenų rinkimas, apdorojimas, išvadų formulavimas, teikiamų rekomendacijų suprantamumas.
- Grįžtamojo ryšio teikimas: pozityvi komunikacija ir lankstumas.
- Išorinio vertinimo komandos darbo organizavimas (vertintojams, neturintiems vadovaujančiojo vertintojo darbo patirties).

5. Formuojant NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo komandas laikytis principo, kad komandą turi sudaryti patyręs išorės vertintojas, NVŠ ir FŠPU specifiką išmanantis (naujai parengtas) vertintojas ir savivaldybės administracijos švietimo darbuotojas.“

1 rekomendacijoje atkreiptas dėmesys į rodiklių pergrupavimą, patvirtina pastebėjimą dėl galimo taiklesnio sričių išskyrimo metodikoje. Todėl šia praktine patirtimi tikslinga pasinaudoti išskiriant profesinio mokymo kokybės vertinimo sritis.

V. SIŪLYMAI DĖL PROFESINIO MOKYMO VERTINIMO SRIČIŲ, RODIKLIŲ IR PROCEDŪRŲ

Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas suprantamas kaip periodiškai atliekamas procesas, apimantis sistemingą informacijos ir duomenų apie kokybę profesinio mokymo įstaigoje rinkimą, analizę ir vertinimą, siekiant sudaryti prielaidas nuolat gerinti savo veiklos rezultatus, didinant profesinio mokymo atitikimą darbo rinkos poreikiams, efektyviau panaudojant finansinius ir kitus išteklius, didinant absolventų įsidarbinimą bei tobulinant profesinio mokymo kokybės kultūrą.

Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas apima tiek institucinį, tiek ir profesinio mokymo programų išorinį vertinimą. Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas atliekamas pagal nustatytas vertinimo sritis, kriterijus ir rodiklius, kurie apibrėžti remiantis švietimui ir profesiniam mokymui nustatytais tikslais Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.

Profesinio mokymo įstaigose įgyvendinamo bendrojo ugdymo kokybės vertinimo analizė patvirtino, kad visos sritys ir rodikliai tarpusavyje susiję priežasties – pasekmės ryšiais, todėl analizės duomenų grupavimas į sritis visada yra šiek tiek sąlyginis. Mažesnis išskirtų vertinimo sričių skaičius paprastai sudaro galimybę labiau holistiniu būdu įvertinti padėtį ir sinergijos efektus. Būtent dėl šios priežasties analizuotoje 2014 m. vertinimo ataskaitoje išskirtos sritys ir rodikliai pergrupuoti Profesinio mokymo išoriniam vertinimui siūlant šiek tiek kitokį (labiau apibendrintą) vertinimo sričių išskyrimo variantą – išskiriant valdymo, išteklių, ugdymo ir mokymo kokybės bei rezultatų sritis.

Įstaigos ir įmonės pakankamai skirtingai pasirenka veiklos įsivertinimo sritis ir, galima manyti, kad ir veiklos įsivertinimui svarbius rodiklius. Todėl, jei yra planuojama susieti įstaigos ar įmonės veiklos įsivertinimą ir išorės vertinimą bei išorės vertinimo metu domėtis įmonėje ar įstaigoje atlikto įsivertinimo rezultatais, būtų tikslinga parengti ir patvirtinti sąrašą rekomenduojamų rinkti įsivertinimo rodiklių, kurių reikšmės domins išorės vertintojus, kai jie atvyks vertinti situacijos toje įstaigoje ar įmonėje. Galbūt verta pagalvoti ir parengti skirtingos apimties kokybiškam įsivertinimui būtinų rodiklių sąrašą profesinio mokymo įstaigoms (daugiau rodiklių) ir kitiems profesinio mokymo teikėjams (mažiau rodiklių).

Tik du penktadalius kitų profesinio mokymo teikėjų atstovaujantys respondentai nurodė rengiantys ilgalaikius savo veiklos planus, o maždaug penktadalis šios grupės respondentų nurodė, kad ilgalaikių

veiklos planų nerengia, nerengė ir nerengs. Todėl būtina numatyti renginius ir priemones, kurie leistų kitiems profesinio mokymo teikėjams (profesinio mokymo įstaigoms šito įrodinėti nereikia) įrodyti ilgalaikio planavimo, o, reiškia, ir savo veiklos įsivertinimo, būtinybę siekiant užtikrinti deramą profesinio mokymo kokybę.

Tyrimo rezultatai parodė, kad profesinio mokymo teikėjų darbuotojams, nesvarbu, ar tai būtų profesinio mokymo įstaigos, ar kitos įmonės bei įstaigos, labiausiai trūksta gebėjimų greitai ir patikimai atlikti savo veikos įsivertinimą ir kvalifikuotai analizuoti veiklos įsivertinimo metu surinktus duomenis. Galbūt verta pagalvoti apie galimybę pasiūlyti profesinio mokymo teikėjams, ypač jei profesinis mokymas nėra jų pagrindinė veikla, kokią nors nesudėtingą ir nebrangiai įgyvendinamą jų vykdomos pedagoginės veiklos įsivertinimo metodiką, leisiančią jiems tobulinti teikiamą profesinį mokymą.

VI. LIETUVOS PROFESINIO MOKYMO TEIKĖJŲ VEIKLOS ĮSIVERTINIMO PRAKTIKA

6.1. Profesinio mokymo teikėjų vadovų apklausos pagrindiniai rezultatai

2018 m. gruodžio 17 – 2019 m. sausio 18 d. vykdyta profesinio mokymo teikėjų vadovų apklausa, aiškinantis, kaip profesinio mokymo teikėjai atlieka veiklos įsivertinimo procedūras. Į anketos klausimus atsakė 167 respondentai, iš jų 67 profesinio mokymo įstaigų atstovai, iš jų 60, kurių savininku arba dalininku yra Švietimo, mokslo ir sporto ministerija¹. Šio tyrimo ypatybė – apklausti ne tik profesinio mokymo įstaigų, bet ir kitų profesinio mokymo teikėjų vadovai.

Respondentų klausta, ar jų mokymo įstaigoje per paskutinius dvejus metus buvo atliktas koks nors veiklos įsivertinimas. Veiklos įsivertinimą nurodė per paskutinius dvejus metus atlikę 93 proc. profesinio mokymo įstaigų ir 45 proc. kitų profesinio mokymo teikėjų. Profesinio mokymo įstatymo 22 straipsnis numato, kad profesinio mokymo teikėjas privalo turėti vidinę profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą. Bet kokią vidinę profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą sunku įsivaizduoti be veiklos įsivertinimo. Taigi, galima teigti, kad maždaug trečdalis apklausoje dalyvavusių kitų profesinio mokymo teikėjų, juos atstovaujančių respondentų teikimu, nevykdo šiuo metu galiojančių Profesinio mokymo įstatymo nuostatų.

Analizuojant veiklos įsivertinimo procedūras, klausta, kokią metodiką/ tvarką/ standartą/ kokybės vadybos sistemą naudoja, naudojo ar numato naudoti respondentų atstovaujama įstaiga ar įmonė. Paaiškėjo, kad profesinio mokymo teikėjai iš esmės naudojami trimis sprendimais:

- Dalis profesinio mokymo įstaigų, paprastai teikiančių pirminį profesinį mokymą, savo veiklos įsivertinimui naudoja Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros parengtą bendrojo ugdymo mokykloje naudojamą veiklos įsivertinimo metodiką, besiremiančia geros mokyklos koncepcija.
- 74 proc. profesinio mokymo įstaigas atstovaujančių respondentų nurodė, kad veiklos įsivertinimui naudoja kokybės valdymo sistemą ISO arba LEAN. Kokybės valdymo sistema ISO šalies profesinio mokymo įstaigose paplito 2011–2014 m. vykdant ESF finansuojamus projektus "Vidinių profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas profesinio mokymo įstaigose", kai 79 profesinio mokymo įstaigose buvo įdiegtos vidinės kokybės užtikrinimo sistemos.
- įmonė ar įstaiga savo veiklos įsivertinimui naudoja savo įmonėje ar įstaigoje sukurtą ir patvirtintą kokybės valdymo sistemą. Šį atsakymą pasirinko 34 proc. kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų. Tiesa, žinant, kad dažnai kitų profesinio

¹ Visa šio tyrimo ataskaita skelbiama <https://www.kpmc.lt/kpmc/tyrimai-ir-apzvalgos/profesinis-mokymas-2/>

mokymo teikėjų veikloje profesinio mokymo teikimas nėra pagrindinė veikla, kyla pavojus, kad tada, nors įmonėje savo veiklos pagal savo sukurtą kokybės valdymo sistemą įsivertinimas ir atliekamas nuolat, to įsivertinimo metu profesinio mokymo programų teikimui įvertinti arba apskritai neskiriamas dėmesys, arba šis dėmesys yra nepakankamas.

Apibendrinant galima teigti, kad profesinio mokymo įstaigos veiklos įsivertinimui dažniausiai naudojama ISO kokybės valdymo sistema, o kiti profesinio mokymo teikėjai tam tikslui dažniau naudoja įmonėje sukurtą kokybės valdymo sistemą. Pažymėtina, kad 46 proc. kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų, nors ir teigė, kad jų įmonės ar įstaigos veiklos įsivertinimo problematika jiems žinoma, apskritai nenurodė kuo jie remiasi, atlikdami savo įmonės ar įstaigos veiklos įsivertinimą.

Respondentams buvo užduotas klausimas, kokius savo įstaigos ar įmonės veiklos aspektus jie analizuoja įsivertinimo metu. Respondentų vertinimui buvo pateiktas 7 veiklos aspektų sąrašas, taigi, respondentų sąmoningai prašyta atsakyti į uždarus klausimus ir nurodyti, ar jie veiklos įsivertinimo metu vertina veiklos sritis, kurios yra tikrai svarbios, norint gauti patikimų žinių apie įstaigoje ar įmonėje vykdomą formalųjį profesinį mokymą. Daugiau nei du trečdaliai profesinio mokymo įstaigų, jas atstovaujančių respondentų teigimu, šiuo metu per įsivertinimą analizuoja visas 7 tyrimo autoriaus vertinti pasiūlytas įstaigos veiklos sritis: vadovų veiklą, įstaigos strategiją ir veiklos planavimą, mokymą, mokymąsi, išteklius ir mokymosi aplinką, įstaigos santykius su išore, bei įstaigos pedagoginės veiklos rezultatus. Per paskutinius dvejus metus visas tyrimo autoriaus vertinti pasiūlytas veiklos įsivertinimo sritis nurodė analizuojantys tik maždaug trečdalis apklausoje dalyvavusių kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų. Paaiškėjo, kad kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujantiems respondentams dažnai buvo problema nurodyti, kokie įmonės veiklos aspektai nagrinėjami įsivertinimo metu.

Tyrimo rezultatus apibendrinančiu kontroliniu klausimu yra respondentams užduotas klausimas apie ilgalaikį jų įmonės ar įstaigos veiklos planavimą. Toks klausimas anketos pabaigoje suformuluotas sąmoningai – praktika rodo, kad sunku kaip nors ilgesniam laikui pagrįstai planuoti įmonės ar įstaigos veiklą neišmatavus esamos situacijos, o kita vertus, ilgesniam laikui įmonėje ar įstaigoje planuojama tik tokia veikla, kuri įstaigai ar įstaigos vadovybei yra svarbi. 96 proc. profesinio mokymo įstaigas atstovaujančių respondentų nurodė, kad šiuo metu įstaigoje yra rengiami ilgesnio laikotarpio veiklos planai, o iš respondentų, atstovaujančių kitus profesinio mokymo teikėjus, tokį atsakymą pasirinko tik 39 proc. respondentų. 17 proc. kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų nurodė, kad ilgalaikių veiklos planų nerengia, nerengė ir nerengs.

Pažymėtina, kad, lyginant su atsakymais į kitus klausimus, praktiškai nebuvo į šį klausimą neatsakiusių respondentų.

Respondentams pateiktoje anketoje paskutinio atviro klausimo pagalba buvo bandoma aiškintis pagalbos poreikį, siekiant, kad veiklos įsivertinimo ir būsimų veiklų planavimo procedūros būtų atliekamos kuo kokybiškiau. Paaiškėjo, kad tik 10 proc. profesinio mokymo įstaigas ir net 47 proc. kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujantiems respondentams, jų teigimu, nieko netrūksta, norint kokybiškai atlikti veiklos įsivertinimą, o dar 21 proc. kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų į šį klausimą apskritai neatsakė. Vertinant profesinio mokymo įstaigas atstovaujančių respondentų atsakymus matyti, kad net ir šiose įstaigose, kur veiklos įsivertinimo ir veiklų planavimo procedūros labiausiai paplitusios, dažniausiai nurodytu atsakymu buvo, jog labiausiai trūksta patirties atlikti veiklos įsivertinimą, mokėjimo naudotis kokia nors paprasta ir patikima įsivertinimo metodika. Antru pagal dažnumą profesinio mokymo įstaigas atstovaujančių respondentų atsakymu buvo siekis įgyti gebėjimų vertinti veiklos įsivertinimo metu surinktus duomenis. Analizuojant kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų atsakymus matyti, kad dažniausiai pateiktu atsakymu buvo noras tobulinti savo įmonės darbuotojų gebėjimus atlikti veiklos įsivertinimą.

6.2. Pagrindinės profesinio mokymo teikėjų vadovų apklausos išvados

- Veiklos įsivertinimo praktinio atlikimo procedūros žinomos visoms Lietuvoje veikiančioms profesinio mokymo įstaigoms ir maždaug dviem trečdaliams kitų profesinio mokymo teikėjų, kurių atstovai dalyvavo apklausoje.

- Maždaug trečdalis kitus profesinio mokymo teikėjus atstovaujančių respondentų nurodė, kad kokio nors savo veiklos įsivertinimo nedarė, nedarė ir neplanuoja daryti. Taip jie prieštarauja Profesinio mokymo įstatymo nuostatai, kad profesinio mokymo teikėjas privalo turėti vidinę profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą, kuri yra neįmanoma be įsivertinimo procedūrų. Todėl būtina informuoti visus profesinio mokymo teikėjus, kad veiklos įsivertinimo procedūros yra būtina formaliojo profesinio mokymo programų teikimo sąlyga.

- Didžioji profesinio mokymo įstaigų dalis savo veiklos įsivertinimą vykdo pasinaudodami kokybės valdymo sistema ISO, o tarp kitų profesinio mokymo teikėjų savo veiklos įsivertinimui, kaip atrodo, labiau paplitęs siekis naudoti įmonėje ar įstaigoje sukurtą ir patvirtintą kokybės valdymo sistemą.

- Įstaigos ir įmonės pakankamai skirtingai pasirenka veiklos įsivertinimo sritis ir, galima manyti, kad ir veiklos įsivertinimui svarbius rodiklius. Todėl, jei yra planuojama susieti įstaigos ar įmonės veiklos įsivertinimą ir išorės vertinimą bei išorės vertinimo metu domėtis įmonėje ar įstaigoje

atlikto įsivertinimo rezultatais, būtų tikslinga parengti ir patvirtinti sąrašą rekomenduojamų rinkti įsivertinimo rodiklių, kurių reikšmės domins išorės vertintojus, kai jie atvyks vertinti situacijos toje įstaigoje ar įmonėje. Galbūt verta pagalvoti ir parengti skirtingos apimties kokybiškam įsivertinimui būtinų rodiklių sąrašą profesinio mokymo įstaigoms (daugiau rodiklių) ir kitiems profesinio mokymo teikėjams (mažiau rodiklių).

– Tik du penktadalius kitų profesinio mokymo teikėjų atstovaujantys respondentai nurodė rengiantys ilgalaikius savo veiklos planus, o maždaug penktadalis šios grupės respondentų nurodė, kad ilgalaikių veiklos planų nerengia, nerengė ir nerengs. Todėl būtina numatyti renginius ir priemones, kurie leistų kitiems profesinio mokymo teikėjams įrodyti ilgalaikio planavimo būtinybę siekiant užtikrinti deramą profesinio mokymo kokybę.

– Tyrimo rezultatai parodė, kad profesinio mokymo teikėjų darbuotojams, nesvarbu, ar tai būtų profesinio mokymo įstaigos, ar kitos įmonės bei įstaigos, labiausiai trūksta gebėjimų greitai ir patikimai atlikti savo veikos įsivertinimą ir kvalifikuotai analizuoti veiklos įsivertinimo metu surinktus duomenis. Galbūt verta pagalvoti apie galimybę pasiūlyti profesinio mokymo teikėjams, ypač jei profesinis mokymas nėra jų pagrindinė veikla, kokią nors nesudėtingą ir nebrangiai įgyvendinamą jų vykdomos pedagoginės veiklos įsivertinimo metodiką, leisiančią jiems tobulinti teikiamą profesinį mokymą.

VII. PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO PATIRTIS ESTIJOJE IR LATVIJOJE

7.1. Estijos išorinio profesinio mokymo kokybės vertinimo patirtis

1.1. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo modelis ir atsakingos įstaigos

Estijoje išorinis profesinio mokymo kokybės vertinimas vykdomas įgyvendinant profesinio mokymo programų akreditavimo sistemą.

PM institucijose įgyvendinamų programų grupių akreditavimas suprantamas kaip viena iš sudėtinių kokybės užtikrinimo sistemos dalių, kiti kokybės užtikrinimo sistemos komponentai yra:

- reglamentavimas ir finansavimas;
- ugdymo turinys ir ugdymo proceso metodinis aprūpinimas (e-profesinis mokymas ir kitos iniciatyvos);
- PM įstaigų atliekamos savianalizės, vieninga rodiklių sistema ir monitoringas;
- kokybės apdovanojimų sistema (VETI);
- profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimas, pedagogų profesinis standartas.

Svarbu paminėti, kad Estijoje susitarta dėl bendro Estijos profesinio mokymo kokybės vertinimo modelio, kuris apima planavimo, įgyvendinimo, vertinimo/įvertinimo, grįžtamojo ryšio ir tolesnių priemonių numatymo žingsnius. Modelis paremtas vieninga metodologija. Vertinimo metodologija remiasi šiomis nuostatomis:

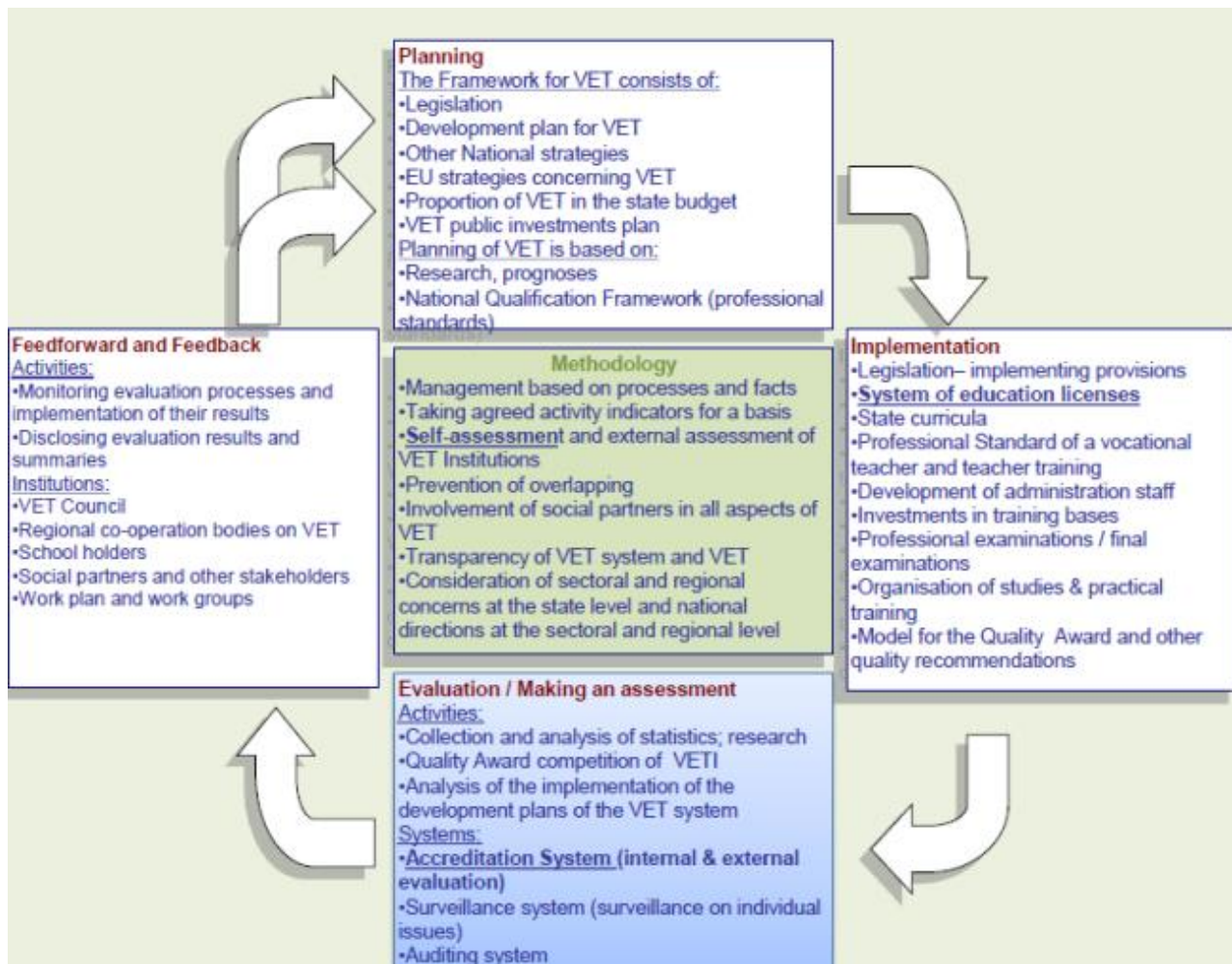
- Valdymas grįstas proceso ir faktų analize;
- Vertinimo pagrindą sudaro vieninga bendrai sutarta kriterijų sistema;
- Išorinis vertinimas grindžiamas PM institucijų savianalize;
- Visoje vertinimo sistemoje vengiama dubliavimo;
- Socialinių partnerių įtraukimas į visus PM klausimus/aspektus;
- PM sistemos skaidrumas;
- Atžvalga į sektorinę ir regionų lygmenį (nacionaliniu lygiu) ir į nacionalines gaires (sektoriniu ir regionų lygiu).

Visos modelio dalys pristatytos Pav. 3.

Akreditavimas, kurio sudedamosios dalys – savianalizė ir išorinis vertinimas, priskirtinas vertinimo / įvertinimo daliai. Grįžtamojo ryšio ir tolesnių priemonių numatymo etape atliekamas vertinimo proceso monitoringas ir vertinimo rezultatų įgyvendinimas, pastebėtų trūkumų šalinimas. Šiame etape bendradarbiauja visos PM suinteresuotos grupės: PM įstaigos, PM taryba, regioninės PM bendradarbiavimo tarybos, PM mokyklų steigėjai, Socialiniai partneriai ir kitos interesų grupės, Tarpžinybinės darbo grupės.

Pabrėžtina, kad Estijos PM kokybės sistemą sudaro įvairių PM kokybės vertinimo įrankių kombinacija.

Pav. 3. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo modelis

Šaltinis: Marge Kroonmäe. How is Quality managed for the VET in Estonia? (2013). http://ekka.archimedes.ee/wp-content/uploads/Estonia_Quality_VET_17_04_2013.pdf

Estijoje pasirinktas programų grupių akreditavimas, atskirai išorinis įstaigų vertinimas nėra vykdomas.

Už profesinio mokymo kokybės vertinimą pagrindinė atsakomybė tenka Estijos aukštojo mokslo kokybės vertinimo agentūrai – EKKA. Profesinio mokymo srityje EKKA rengia strateginius PM sistemos plėtros planus Estijos vyriausybei, įgyvendina PM kokybės užtikrinimo politiką, vykdo PM institucijų išorinį vertinimą per PM programų grupių akreditaciją, organizuoja ekspertų komisijas, ir ekspertų apmokymus, viešina akreditacijos rezultatus, o taip pat teikia metodinę pagalbą PM institucijoms ruošiantis programų vertinimui.

PM kokybės išorinis vertinimas (programų grupių akreditacija) vykdomas šiais etapais:

– Institucijos atlieka vidinį įsivertinimą ir parengia įsivertinimo ataskaitą. Mokykloms savianalizes parengti padeda regionų konsultantai. Vidinis įsivertinimas yra privalomas visoms mokymo įstaigoms, vykdomas pagal vieningą metodiką, tai palengvina to paties tipo įstaigų palyginimą;

– Programų grupių vertinimui EKKA organizuoja ekspertų komisijas susidedančias iš trijų ekspertų (vieno ar dviejų darbdavių atstovų ir dviejų arba vieno PM, švietimo vadybos arba kokybės vadybos eksperto/ų). Didelis dėmesys skiriamas ekspertų parengimui, naujai atrinktiems ekspertams ir ekspertų komandoms organizuojami dviejų etapų mokymai.

– Mokymuose ekspertai supažindinami su profesinio mokymo sistema ir kokybės vertinimo metodika, taip pat dėmesys skiriamas psichologiniam vertintojų paruošimui. Vertintojams taip pat padeda vertinimo koordinatoriai, kuriuos paskiria EKKA.

– Ekspertai lankosi mokymo įstaigose, bendrauja su pedagogais, mokiniais ir darbdaviais ir remiantis vidinio įsivertinimo ataskaita vertina PM įstaigos veiklą pagal nustatytas veiklos sritis. Vertinama ne tik dabartinė programų įgyvendinimo situacija, bet ir pasirengimas programą įgyvendinti ateityje.

– Po vizito vertintojai parengia išorinio vertinimo ataskaitą dėl programų akreditacijos.

– EKKA PM kokybės vertinimo taryba, susidedanti iš socialinių partnerių priima galutinį sprendimą dėl programų akreditacijos ir teikia jį Švietimo ir mokslo ministrui. Profesinio mokymo taryba susideda iš 13 narių: 8 darbdavių atstovų, dviejų Švietimo ir mokslo ministerijos atstovų ir 2 atstovų iš kitų valstybinių organizacijų (Innove fondo ir Estijos kvalifikacijų tarnybos Kutsekoda);

– Švietimo ir mokslo ministras įteisina sprendimą dėl licencijos suteikimo tam tikrai programų grupei vykdyti 3 ar 6 metų laikotarpiui arba licencijos nesuteikimo.

1.2. Vertinimo sritys ir kriterijai

1.2.1. Sistema, veikusi iki 2019 m.

Programų grupių akreditavimo procedūra aprašyta: <http://ekka.archimedes.ee/wp-content/uploads/Procedure-for-accreditation-of-curriculum-groups-for-vocational-education-and-training.pdf>

1. Išorinis vertinimas vykdomas pagal šias vertinimo sritis:
2. Lyderystė ir vadovavimas,
3. Žmogiškųjų išteklių valdymas,
4. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (strateginė partnerystė),
5. Išteklių valdymas.

Vertinant *mokymo sritį*, remiamasi šiais vertinimo kriterijais: 1. Mokymo programų sudarymas ir tobulinimas (įskaitant kvalifikacijos tobulinimo programas) grindžiamas interesų grupių poreikiais

ir mokymo programos strategija; 2. Mokymosi ir mokymo proceso organizavimas ir plėtojimas padeda siekti mokymo programų tikslų (mokymo organizavimas ir vertinimas, įskaitant praktikas ir praktinį darbą darbo aplinkoje; integraciją su mokymo organizavimu; mokymasis internetu; profesijų suteikimas; dokumentacijos taikymas); 3. Mokymo proceso įgyvendinimas ir plėtojimas prisideda prie mokinių augimo pasiekiant mokymosi rezultatus numatytus profesiniame standarte; 4. Paramos sistema ir jos plėtra paremia mokinį.

Vertinant *lyderystę ir vadovavimą*, remiamasi šiais kriterijais: 1. Mokymo programų grupės lyderystė ir valdymas yra efektyvūs ir remia jos tvarumą (pagrįsti ataskaitinio laikotarpio pokyčiai mokymo programos grupės valdyme, įskaitant konsultacijas su patarėjų, studentų ir dėstytojų grupėmis; bendravimas įvairiais lygiais; mokymo programos grupės veiklos orientavimas ir suderinimas su bendromis strategijomis, prisidėjimas prie mokyklos misijos, vizijos ir strateginių tikslų pasiekimo, grįžtamasis ryšys ir mokymo programų grupės valdymo vertinimas ir kt.).

Vertinant *personalo valdymą*, remiamasi šiais kriterijais: 1. Mokymo programų grupės darbuotojai atitinka reikalavimus ir remia grupės tvarumą (paskatinimai, su darbu susiję rezultatai, įskaitant mokytojus su profesine kvalifikacija); 2. Darbuotojų tobulėjimas ir parama grindžiami dabartiniais ir būsimais mokymo programų grupės poreikiais (darbuotojų savarankiškas įsivertinimas, kvalifikacijos kėlimo atitikimas poreikiams, mokymo efektyvumas, metodologinė ir švietimo technologijų parama mokytojams, darbuotojų tobulėjimo rezultatų įvertinimas mokymo procese ir tt).

Vertinant *bendradarbiavimą su socialiniais partneriais*, remiamasi šiais kriterijais: 1. Bendradarbiavimas su išorės interesų grupėmis palaiko mokymo programų grupės tvarumą (interesų grupių ir bendradarbiavimo sričių nustatymas, tikslingas dalyvavimas ir grįžtamasis ryšys, bendradarbiavimas su įmonėmis praktikoms ir institucijomis bei kitomis švietimo įstaigomis ir kt.).

Vertinant *išteklių valdymą*, remiamasi šiais kriterijais: 1. Išteklių valdymas padeda siekti programų grupės tikslų (įskaitant finansinių išteklių valdymą; materialinės techninės ir IT bazės aktualumą ir tikslingą jų panaudojimą mokymo tikslams pasiekti, mokymo programų aprūpinimą mokymo medžiaga ir kt.).

Mokymo programų rezultatų vertinimas grindžiamas šiais veiklos rodikliais profesinio mokymo įstaigoms (pagal dokumentą „Ikimokyklinio ugdymo įstaigų, pradinė mokyklų, vidurinių mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų veiklos rodikliai“:

- absolventų užimtumo lygis;
- profesinio mokymo programų absolventų tęsiančių mokymąsi dalis;
- profesinių egzaminų efektyvumas;

- įvairių tikslinių grupių dalyvavimas profesinio mokymo programose.

2016 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu veiklos rodikliai (*performance indicators for VET schools*) buvo peržiūrėti ir atnaujinti. Rodiklių sąrašas:

- Baigiamųjų egzaminų rezultatai (įstojusių į profesinį mokymą vidurinio ugdymo lygiu)
- Mokinių pasitenkinimas profesiniu mokymu vidurinio ugdymo lygio
- Skaitmeninių sprendimų naudojimo profesinio mokymo programose dažnumas
- Absolventų, išlaikiusių atitinkamos profesijos kvalifikacinį egzaminą, procentinė dalis
- Iš mokymosi pasitraukusių mokinių procentinė dalis
- Asmenų, baigusių profesinį mokymą vidurinio ugdymo lygiu per numatytą laikotarpį, dalis
- Absolventų užimtumo lygis - 12 mėnesių po baigimo
- Absolventų, baigiančių mokymosi darbo vietoje formą, dalis

Pav. 4. Išorinio vertinimo procedūra

Šaltinis: National & EQAVET indicators for accrediting curriculum groups in VET.

1.2.2. Pokyčiai nuo 2019 m.

2018 m. parengta Profesinio mokymo kokybės vertinimo konceptualus modelis (*Quality assessment of vocational education conceptual framework*)[1], kuriame suformuluotas atnaujintas kokybės vertinimo tikslas, principai ir kriterijai.

Nustatyta, kad profesinio mokymo kokybės vertinimo tikslas – skatinti į mokymąsi orientuotą mokyklos kultūrą ir didinti profesinio mokymo patikimumą. Kokybės vertinimo paskirtis: mokyklai gauti grįžtamąjį ryšį apie mokymo proceso kokybę ir rekomendacijas, ir naudoti nepriklausomo išorės rezultatus mokyklos strateginiam valdymui ir veiklos tobulinimui; informuoti suinteresuotąsias grupes (besimokančius, darbo rinką, valstybę, visuomenę apskritai), kaip gerai profesinis mokymas atitinka nacionalinius reikalavimus, vystymosi planų tikslus, darbo rinkos poreikius ir besimokančiųjų lūkesčius.

Kokybės vertinimo principai:

1. Kokybės vertinimas - tai formuojamasis vertinimas, kai pagrindinė suinteresuotoji šalis ir naudos gavėjas yra profesinio mokymo įstaiga;
2. Siekiant išryškinti formuojamojo vertinimo pobūdį, vertinimo sprendimas nėra susijęs su teise teikti mokymą;
3. Vertinimo komitetas parengia vertinimo ataskaitą, kurioje nurodo mokyklos stipriąsias puses, sritis patobulinti ir rekomendacijas, kurios visų pirma yra grįžtamasis ryšys mokyklai, bet taip pat suteikia informaciją mokyklos savininkui ir visuomenei apskritai;
4. Nuo 2019 m. planuojant kokybės vertinimą bus naudojamos ISCED-F 2013 švietimo sritys;
5. Kokybės vertinimo suformavimas yra lankstus (vertinimo vienetai, komitetų sudėtis, tvarkaraščiai), atsižvelgiant į programų grupių ypatumus ir jei įmanoma, į mokyklų poreikius ir pageidavimus.

Pradėtų įgyvendinti programų kokybės vertinimo organizavimas:

- Mokykla teikia paraišką programai įgyvendinti Švietimo ir mokslo ministerijai;
- Švietimo ministerija nustato ar pateikta paraišką ir kita medžiaga atitinka reikalavimus ir paveda EKKA pirminį programų grupės vertinimą. Prie EKKA veikianči kokybės vertinimo taryba Švietimo ir mokslo ministerijai siūlo vieną iš sprendimų:

- a) suteikti mokyklai teisę mokyti neterminuotam laikotarpiui;
- b) suteikti teisę mokyti trejus metus;
- c) nesuteikti teisės teikti mokyti.

Jei mokyklai suteikiama teisė įgyvendinti programų grupę neterminuotam laikotarpiui, ne vėliau nei kaip per 6 metus turės būti organizuojamas išorinis programų grupės vertinimas.

Jei mokyklai suteikiama teisė įgyvendinti programų grupę trejus metus, turės būti organizuojamas pakartotinis išorinis programų grupės vertinimas, kuriam pasibaigus EKKA veikianči kokybės vertinimo taryba Švietimo ir mokslo ministerijai siūlo vieną iš sprendimų:

- a) suteikti mokyklai teisę mokyti neterminuotam laikotarpiui; b) suteikti teisę mokyti trejus metus; c) nesuteikti teisės teikti mokyti.

Profesinio mokymo kokybės vertinimas atliekamas pagal tvarkaraštį, kurį sudaro EKKA ir jam pritaria švietimo įstaigos ir Švietimo ir mokslo ministerija. Vertinimo sprendimus priima EKKA profesinio mokymo vertinimo taryba. Profesinio mokymo vertinimo tarybą sudaro 13 narių, iš kurių mažiausiai šeši - darbo rinkos atstovai ir vienas mokinių atstovas. Kiti atstovauja profesinio mokymo įstaigoms pagal švietimo sritis.

1.2.3. Profesinio mokymo vertinimo sritys ir kriterijai nuo 2019 m.

Profesinio mokymo programos vertinamos šiose srityse:

1. Mokymo programa ir jos plėtra
2. Mokymasis ir mokymas
3. Mokytojai

Visoms šioms sritims nustatyti konkretūs vertinimo kriterijai:

I. Mokymo programa ir jos plėtra

1. Mokymo programos kūrimas yra tikslingas, sistemingas ir valdomas; mokymo programos parengtos ir plėtojamos atsižvelgiant į besimokančiųjų ir darbo rinkos mokymosi poreikius
2. Mokymas planuojamas atsižvelgiant į besimokančiųjų unikalumą, mokymo turinys ir metodai, taip pat vertinimo kriterijai ir metodai padeda studentams siekti jų mokymosi rezultatų ir plėtoti jų pagrindines kompetencijas.

II. Mokymasis ir mokymas

1. Remiama studentų pasirinkta specializacija;
2. Mokymosi aplinka, įskaitant medžiagas, įrankius ir technologijas, padeda studentams siekti savo mokymosi rezultatų;
3. Mokymo organizavimas, įskaitant praktinį darbą ir mokymą, grindžiamas mokinių ir mokymosi formos specifika, padeda mokiniui pasiekti mokymosi rezultatus;
4. Mokymo turinys, metodika ir vertinimas, įskaitant praktinį darbą ir mokymą, yra pagrįstas mokymosi rezultatais;
5. Teikiamos pagalbos mokiniams paslaugos.

III. Mokytojai

1. Mokymo programos įgyvendina mokytojai, turintys atitinkamą kvalifikaciją, įskaitant praktikus ir kompetentingus praktinio mokymo vadovus; mokytojų darbo ir darbo vietų apimtis yra iš anksto suplanuoti;
2. Profesinis mokytojų rengimas ir tobulėjimas pritaikytas prie mokymo programų, besimokančiųjų poreikių, suinteresuotųjų šalių atsiliepimų ir savianalizės.

Kokybės vertinime naudojami šie veiklos rodikliai

1. Priėmimo tendencijos (įskaitant dalyvavimą kvalifikacijos tobulinime);

2. Ankstyvo pasitraukimo švietimo sistemos tendencijos;
3. Absolventų skaičiaus (dalies) tendencijos;
4. Absolventų (alumni) užimtumo lygio tendencijos, įskaitant tęsiančiųjų mokymąsi dalį;
5. Profesinio egzamino išlaikymo tendencijos;
6. Studentų pasitenkinimo tendencijos;
7. Kiti rodikliai, įskaitant mokymosi mobilumą, dalyvavimą konkursuose ir varžybose.

7.2. Latvijos išorinio profesinio mokymo kokybės vertinimo patirtis

Institucijų ir programų vertinimo organizavimas

Latvijoje pagrindinė atsakomybė už profesinio mokymo kokybės vertinimą yra deleguota Valstybinei švietimo kokybės tarnybai (*The State Education Quality Service, Izglītības kvalitātes valsts dienests*), kuri atlieka šias su profesinio mokymo kokybe susijusias funkcijas:

- licencijuotų švietimo programų, akredituotų įstaigų ir programų registro valdymas;
- švietimo programų licencijavimas;
- švietimo įstaigų ir programų kokybės vertinimo organizavimas; egzaminų centrų akreditacija;
- profesinio mokymo teikėjų akreditavimo rekomendacijų įgyvendinimo priežiūra.

Teisės aktai nustato, kad licencijuotas EKS 2-4 lygio programas įgyvendinti ir valstybės pripažįstamus kvalifikacijos įgijimą liudijančius dokumentus išduoti gali tik akredituotos švietimo įstaigos. Švietimo įstaigos akredituojamos 6 metams, programos – 6 arba 2 metams (jei įstaiga įgyvendina tik kvalifikacijos tobulinimo arba tik tęstinio profesinio mokymo programas).

Akreditacijos proceso metu vykdomas vidinis ir išorinis vertinimas. Vidinio vertinimo metu rengiama savianalizės ataskaita. Ataskaitos skelbiamos viešai ir turi būti atnaujintos kiekvienais metais iki rugsėjo 1 d. Tai yra būtina sąlyga įstaigų ir programų akreditacijai ir yra pagrindas inicijuojant įstaigos akreditaciją. Sekančiame etape programos ir įstaigos akreditacija remiasi išorės ekspertų komisijos ataskaita ir ekspertų rekomendacijomis dėl akreditacijos suteikimo arba atsakymo.

Išorinio vertinimo sritys ir kriterijai

Profesinio mokymo įstaigos vertinamos pagal 7 sritis ir 19 kriterijų:

1. Švietimo turinys
2. Mokymas ir mokymasis
 - 2.1. Mokymo kokybė
 - 2.2. Mokymosi kokybė
 - 2.3. Vertinimas, kaip mokymo proceso dalis
3. Mokinių pasiekimai (lygis nėra vertinamas pažymiu, o yra aprašomas)

- 3.1. Mokinių kasdieniai rezultatai
- 3.2. Mokinių egzaminų ir testų rezultatai
- 4. Parama mokiniams
 - 4.1. Psichologinė ir socio-pedagoginė pagalba mokiniams
 - 4.2. Mokinių saugumas (saugumas ir darbo sauga)
 - 4.3. Pagalba ugdant asmenybę ir charakterį
 - 4.4. Su karjeros ugdymu susijusi pagalba
 - 4.5. Pagalba individualizuotam ugdymui
 - 4.6. Pagalba mokiniams su spec. poreikiais
 - 4.7. Bendradarbiavimas su mokinių šeimomis
- 5. Mokyklos klimatas
 - 5.1. Psichologinis ir socialinis klimatas / aplinka
 - 5.2. Fizinė aplinka
- 6. Mokyklos resursai
 - 6.1. Įranga ir materialieji resursai
 - 6.2. Žmonių ištekliai
- 7. Organizavimas, valdymas ir kokybės užtikrinimas
 - 7.1. Įstaigos veiklos savianalizė ir plėtros planavimas
 - 7.2. Administracijos ir personalo valdymas
 - 7.3. Bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis

Pagrindinis dėmesys skiriamas kriterijui „Mokymo kokybė“. Ekspertai stebi pamokas pagal nustatytus kriterijus, apimančius: turinį, metodologiją, didaktiką, asmenybę ir nuostatas, emocinę atmosferą ir technologijų naudojimą.

19 vertinimo parametru yra vertinami keturių lygių skalėje: nepatenkinamai, patenkinamai, gerai, labai gerai. Akreditacija nesuteikiama jei vienas iš vertinimo parametru Švietimo turinys, Mokymo kokybė, Įranga ir materialieji resursai arba Žmonių ištekliai, arba trečdalis vertinimo parametru įvertinama „nepatenkinamai“.

Tęstiniam mokymui tęstinio mokymo teikėjams keletas kriterijų nėra taikoma: 4.3. Pagalba ugdant asmenybę ir charakterį; 4.4. Su karjeros ugdymu susijusi pagalba; 4.5. Pagalba individualizuotam ugdymui ir 4.7. Bendradarbiavimas su mokinių šeimomis.

Švietimo teikėjų išorinis vertinimas vykdomas kas 6 metus. Ateityje numatoma mažinti institucinio vertinimo sričių skaičių (Švietimas ir mokymas, Mokyklos plėtra ir besimokanti organizacija, Valdymas ir administravimas) taip pabrėžiant svarbiausius švietimo kokybės aspektus ir sukuriant naują vertinimo metodiką.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2017 m. Latvijoje pradėtas švietimo įstaigų vadovų profesinės veiklos vertinimas. Įstaigų vadovų vertinimo kriterijai ir vertinamos kompetencijos:

1. Tikslų ir uždavinių įgyvendinimas
2. Pareigų atlikimas
3. Kompetencija (pasirenkama penkios):
 - 3.1. Santykių kūrimas ir išlaikymas
 - 3.2. Personalo motyvacija ir plėtra
 - 3.3. Komandos vadyba
 - 3.4. Organizacijos vertybių realizavimas
 - 3.5. Susitelkimas į plėtrą
 - 3.6. Susitelkimas į rezultatus
 - 3.7. Pokyčių valdymas
 - 3.8. Gebėjimas priimti sprendimus ir prisiimti atsakomybę
 - 3.9. Strateginė vizija
 - 3.10. Išteklių valdymas
4. Profesinė kvalifikacija:
 - 4.1. Švietimas
 - 4.2. Profesinė patirtis
 - 4.3. Profesinės žinios ir įgūdžiai
 - 4.4. Bendrosios žinios ir įgūdžiai

Kriterijai ir kompetencijos vertinami pagal penkis vertinimo lygmenis: I lygis – nepatenkinamas; II lygis – reikia tobulinti; III – gerai; IV – labai gerai; V – tobulai.

Priklausomai nuo vertinimo rezultatų, Valstybinė švietimo kokybės tarnyba priima sprendimą dėl atitikimo pareigoms. Jei vienas iš kriterijų yra vertinamas kaip "reikia tobulinti", steigėjas per mėnesį turi parengti ir pateikti planą dėl švietimo įstaigos vadovo profesinių veiklų tobulinimo. Kas pusę metų švietimo įstaigos vadovas turi informuoti Valstybinę švietimo kokybės tarnybą apie plano įgyvendinimą.

Neigiamas sprendimas gali būti priimtas, jei bet kuris iš kriterijų įvertinamas kaip "nepatenkinamas". Jei sprendimas neigiamas, Valstybinės švietimo kokybės tarnyba apie tai praneša steigėjui ir skatina nutraukti darbo santykius su konkrečiu švietimo įstaigos vadovu.

VIII. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS (GALUTINIAI SIŪLYMAI)

Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas suprantamas kaip periodiškai atliekamas procesas, apimantis sistemingą informacijos ir duomenų apie kokybę profesinio mokymo įstaigoje rinkimą, analizę ir vertinimą. Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas apima tiek institucinį, tiek ir profesinio mokymo programų išorinį vertinimą. Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas atliekamas pagal nustatytas vertinimo sritis, kriterijus ir rodiklius.

Profesinio mokymo įstaigose įgyvendinamo bendrojo ugdymo kokybės vertinimo analizė nustatė, kad mažesnis išskirtų vertinimo sričių skaičius paprastai sudaro galimybę labiau holistiniu būdu įvertinti padėtį ir sinergijos efektus.

Valdymo sritis apima ne tik strateginį valdymą, bet ir kitus vadybinius aspektus. Išteklių sritis suprantama kaip materialiujų, žmogiškųjų ir socialinių – kultūrinių išteklių visuma. Žmogiškieji ištekliai (personalas) ir lyderystė didele dalimi lemia ugdymo proceso kokybę. Lyderystė mokykloje, kaip kompleksinis rodiklis, susijęs ir su visa mokyklos veikla ir galutiniais rezultatais. Mokyklos kultūriniai – socialiniai ištekliai: sukurta mokyklos kultūrinė aplinka, tradicijos, lemiantys institucijos įvaizdį ir prestižą. Ugdymo ir mokymo kokybės sritis – tai pagrindinių rezultatų, susijusių su profesiniu rengimu, vertinimas. Rezultatai – mokinių pasiekimai. Vertinant profesinio mokymo įstaigų veiklą be pirminių rezultatų (kompetencijų įvertinimo, absolventų skaičiaus) kaip svarbūs rodikliai būtų įtrauktini tie, kurie susiję su absolventų įsidarbinimu, tolimesniu mokymusi, integracija į darbo rinką ir visuomenę.

Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika ir pirmoji neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo patirtis analizuotina kaip geros praktikos informacijos šaltinis kuriant profesinio mokymo kokybės vertinimo sistemą. Kaip geros praktikos pavyzdys vertintina: į sistemą įtrauktas rodiklis „mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, skaičius“ (mokymosi prieinamumą charakterizuojantis aspektas); rekomendacijos siekti vertintojų veiklos kokybės: aiškiai apibrėžiant vertintojų funkcijas ir atsakomybę, įpareigojant vertintojus atsakingai įsivertinti savo veiklos kokybę, laiku pateikti išsamiai

Tyrimo duomenis rodo, kad verta parengti skirtingos apimties kokybiškam įsivertinimui būtinų rodiklių sąrašą profesinio mokymo įstaigoms (daugiau rodiklių) ir kitiems profesinio mokymo teikėjams (mažiau rodiklių). Svarstyтина galimybė parengti profesinio mokymo teikėjams, kuriems

profesinis mokymas nėra jų pagrindinė veikla, nesudėtingą ir nebrangiai įgyvendinamą jų vykdomos pedagoginės veiklos įsivertinimo metodiką, leisiančią jiems tobulinti teikiamą profesinį mokymą.

ŠALTINIŲ SARAŠAS

1. Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m kovo 29 d. d. įsakymu Nr. V-267):
<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/2%20Metodika.pdf>
2. Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodikos 1 priedas: <http://www.nmva.smm.lt/isiivertinimas/mokyklu-isiivertinimas/dokumentai/>
3. Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodikos 2 priedas: <http://www.nmva.smm.lt/isiivertinimas/mokyklu-isiivertinimas/dokumentai/>
4. Profesinio mokymo įstaigų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, išorinio vertinimo rezultatai (2014).
5. Profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinio vertinimo rezultatų apibendrinimas ir rekomendacijos profesinio mokymo programoms ir profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemai tobulinti (KPMPC, 2015). Prieiga internete: <https://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2013/04/1-knyga-rekomendacijos-LT.pdf>
6. Metodika profesinio mokymo programų savianalizei parengti. Prieiga internete: https://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2013/04/Savianalizes_metodika.pdf
7. Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis. Prieiga internete: https://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2015/11/PMK_isor_vert_modelis.pdf
8. Metodika profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išoriniam vertinimui atlikti. Prieiga internete: https://www.kpmpc.lt/kpmpc/wp-content/uploads/2013/04/Isorinio_vertinimo_metodika.pdf
9. Aukštųjų mokyklų vertinimo metodika. Prieiga internete: <http://www.skvc.lt/default/lt/kokybes-uztikrinimas/aukstuju-mokyklu-vertinimas/am-procesas>
10. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl neformaliojo vaikų švietimo ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinės metodikos patvirtinimo. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/aae5f3b0206611e88e8fef3b3f51dc2f>
11. Neformaliojo vaikų švietimo ir jo teikėjų veiklos kokybės išorinis vertinimas. Prieiga internete: <http://www.nmva.smm.lt/isorinis-vertinimas/neformaliojo-vaiku-svietimo-teikeju-veiklos-kokybes-isorinis-vertinimas/>

12. Saranienė, O. (2018) Neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos kokybės išorinis vertinimas: pirmosios patirtys, įžvalgos ir rezultatai. Prieiga internete: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/08/O.-Saranien%C4%97-NV%C5%A0-teik%C4%97j%C5%B3-veiklos-kokyb%C4%97s-i%C5%A1orinis-vertinimas.-Pirmosios-patirtys-%C4%AF%C5%BEvalgos-ir-rezultatai..pdf>
13. Grįžtamojo ryšio tyrimo dėl neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos kokybės išorinių vertinimų ataskaita. Prieiga internete: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/08/O.-Saranien%C4%97-NV%C5%A0-teik%C4%97j%C5%B3-veiklos-kokyb%C4%97s-i%C5%A1orinis-vertinimas.-Pirmosios-patirtys-%C4%AF%C5%BEvalgos-ir-rezultatai..pdf>
14. Assuring Quality in Education: Policies and Approaches to School Evaluation in Europe (2015). Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union
15. Lietuvos profesinio mokymo ir kitų švietimo sektorių išorinio kokybės vertinimo būklės bei Europos Sąjungos šalyse taikomų profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelių analizės ataskaita (2015). Vilnius: Jungtinės veiklos partneriai UAB „JOSTRA“ ir UAB „ORO INCORPORATE.
16. Mokyklų vertinimai – jų veiklos tobulinimui: ES tendencijos ir modeliai (2013). Švietimo problemos analizė, 6 (92), p. 1–8.
17. Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (2007), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587.
18. Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (2009), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.340885>
19. Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (2016), patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. V-1167 redakcija). Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0b3f8850ce9911e69e09f35d37acd719>
20. Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (2018), patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. ISAK-587 (Lietuvos Respublikos švietimo ir

mokslo ministro 2018 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. V-962 redakcija). Prieiga internete:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2a887310f70611e89fcaa4a4a9822176>

21. Ugdymas(is) paradigmų kaitoje (2015). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.